

Īpašais ziņojums

**Pasākumi ar mērķi paplašināt dalību
pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”
bija labi izstrādāti, bet ilgtspējīgas
pārmaiņas galvenokārt būs atkarīgas
no valsts iestāžu centieniem**

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Saturs

	Punkts
Kopsavilkums	I–X
Ievads	01–11
Pētniecības un inovācijas nozīme Eiropas Savienībā	01–08
Atbildības sadalījums	09–11
Revīzijas tvēruma un pieeja	12–16
Apsvērumi	17–86
Lai gan paplašināšanas pasākumu izstrāde lielākoties bija piemērota, šie pasākumi ir tikai pirmais atspēriena punkts progresam pētniecības un inovācijas snieguma ziņā	17–51
Paplašināšanas pasākumi parasti risināja zema pētniecības un inovācijas snieguma iemeslus, bet ir nepieciešama valstu apņemšanās palielināt investīcijas pētniecībā un inovācijā	20–27
Politikas atbalsta instrumenta iespējas panākt nepieciešamās izmaiņas valstu pētniecības un inovācijas sistēmās bija ierobežotas, jo Instrumenta pasākumi ir atkarīgi arī no dalībvalstu apņemšanās, tomēr PAI papildina citus ES pasākumus, kas veicina reformas	28–41
Dažas valstis no paplašināšanas pasākumiem guva ievērojami mazāku labumu nekā citas	42–51
Paplašināšanas pasākumu īstenošanā bija problēmas, bet ir novērojami pirmie rezultāti	52–78
Papildu finansējums bieži vien pienāca ar kavēšanos	54–62
Starptautiskā līmeņa darbinieku pieņemšana darbā bija laikietilpīga	63–64
Ilgspējas nodrošināšana joprojām ir problemātiska	65–72
Ir agrīni pierādījumi par konkrētiem rezultātiem	73–78
Komisija nav ieviesusi pietiekamu kārtību paplašināšanas pasākumu ietekmes uzraudzībai	79–86
Secinājumi un ieteikumi	87–99

Pielikumi

**I pielikums. Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa”
paplašināšanas pasākumi**

II pielikums. Metodoloģija

**III pielikums. Pētniecības un inovācijas jomas investīciju saistība
ar pētniecības un inovācijas sniegumu**

**IV pielikums. Konkrētām valstīm adresētie ieteikumi attiecībā uz
pētniecību un inovāciju**

**V pielikums. Rādītāji, kas izmantoti analīzē, kuru Komisija
iesniedza likumdevējiem, lai izvēlētos paplašināšanas pasākumu
valstis**

VI pielikums. Statistika

Akronīmi un saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas atbildes

Laika grafiks

Revīzijas grupa

Kopsavilkums

I Stratēģijā “Eiropa 2020” Komisija uzsvēra, ka pētniecība un inovācija ir viens no galvenajiem sociālās un ekonomiskās labklājības un vides ilgtspējas virzītājspēkiem Eiropas Savienībā. ES ir atbalstījusi pētniecību un inovāciju kopš 1984. gada, īstenojot secīgas “pamatprogrammas”. Astotā pamatprogramma “**Apvārsnis 2020**” aptvēra laikposmu no 2014. līdz 2020. gadam, un tās budžets bija 76,4 miljardi EUR. Tagad 2021.–2027. gadā tiek īstenota pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa” (budžets 95,5 miljardi EUR).

II ES dalībvalstīs ir ievērojami atšķirīgs sniegums pētniecības un inovācijas jomā. Šīs atšķirības nozīmē, ka arī dalība pamatprogrammās nav bijusi viendabīga, jo finansējumu piešķir, pamatojoties uz izcilību. Savukārt zema līdźdalības līmenis neļauj valstīm, kuru rezultāti atpaliek, pārvarēt pētniecības un inovācijas sistēmu trūkumus. Lai novērstu inovācijas plaisu un uzlabotu līdźdalību, pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” tika iezīmēti 935 miljoni EUR “paplašināšanas pasākumiem”, kas īpaši paredzēti dalībvalstīm ar zemākiem rādītājiem. Mērķis bija uzlabot attiecīgo dalībvalstu pētniecības iestāžu spējas, piemēram, palīdzot tām iesaistīties tīklos, veidot partnerību ar vadībā esošiem institūtiem un piesaistīt augsti kvalificētus darbiniekus. Programmā “Apvārsnis Eiropa” šie pasākumi ir nostiprināti, un tagad to budžets ir 2,95 miljardi EUR.

III Mēs nolēmām veikt šo revīziju, lai informētu politikas veidotājus par paplašināšanas pasākumu izstrādes un īstenošanas problēmām, īpaši ņemot vērā šo pasākumu turpināšanu pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”. Šis īpašais ziņojums ir jaunākā no ERP publikācijām, kurās analizēts pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” sniegtais atbalsts.

IV Mēs novērtējām, vai pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumi atbilda paredzētajam mērķim. Šajā nolūkā pārbaudījām pasākumu vispārējo izstrādi, kā arī divu pasākumu īstenošanas un uzraudzības kārtību. Divi dziļāk pārbaudītie pasākumi bija komandsadarbība (atbalsts izcilības centriem) un Eiropas pētniecības telpas (EPT) katedras (izcilu zinātnieku piesaiste pētniecības iestādēs). Abi šie pasākumi bija paredzēti, lai finansējuma saņēmējiem būtu ilgstošs ieguvums.

V Mēs secinājām, ka paplašināšanas pasākumi bija labi izstrādāti tā, lai risinātu daudzus no faktoriem, kuri ir ierobežojuši paplašināšanas pasākumu valstu dalību secīgajās pamatprogrammās. Tomēr patiesi ilgtspējīgas pārmaiņas lielā mērā ir atkarīgas no ieguldījumiem pētniecībā un inovācijā un reformām valsts līmenī.

VI “Politikas atbalsta instruments” ir viens no tiem instrumentiem, ko ES izmanto, lai veicinātu valsts ekosistēmu reformas. Ne visas paplašināšanas pasākumu valstis izmantoja Politikas atbalsta instrumentu 2014.–2020. gadā, un Komisijai nācās dažus projektus atlikt resursu trūkuma dēļ. Mēs konstatējam, ka, lai gan tas pirmām kārtām bija dalībvalstu pienākums reaģēt uz Politikas atbalsta instrumenta darbību ietvaros sniegtajiem ieteikumiem, arī Komisija izmantoja par valstu pētniecības un inovācijas sistēmām iegūtās zināšanas, galvenokārt, kad tā sagatavoja valstu novērtējumus Eiropas pusgada kontekstā, kuru rezultātā tika adresēti ieteikumi konkrētām valstīm.

VII Mēs konstatējam, ka paplašināšanas pasākumi ir noderējuši tām valstīm, kurās bija vērojams nevienmērīgs sniegums pētniecības un inovācijas jomā un pamatprogrammā. Lai gan ne vienmēr vērojama cēloņsakarība, šīs atšķirības ir noteikušas arī to, cik aktīvi valstis ir piedalījušās paplašināšanas pasākumos.

VIII Lai gan ir pārāgri novērtēt pasākumu kopējo ietekmi, mēs konstatējam, ka komandsadarbības un EPT katedru projekti sāk sniegt daudzsološus rezultātus, īpaši attiecībā uz publikāciju skaitu, tīklošanos un piekļuvi lielākam dotāciju finansējumam. Tomēr īstenošanas gaitā radās vairākas problēmas, piemēram, bija grūtības nodrošināt papildu finansējumu no citiem avotiem, nevis tikai no pamatprogrammas “Apvārsnis 2020”, pieņemt darbā starptautiskus pētniekus un – pats svarīgākais – nodrošināt ilgtspēju, radot ienākumus no pētniecības rezultātu izmantošanas.

IX Mēs konstatējam uzlabojumu iespējas komandsadarbības un EPT katedru projektu uzraudzībā, īpaši attiecībā uz abu instrumentu ilgtermiņa ietekmes novērtēšanu.

X Mēs iesakām Komisijai

- nostiprināt Politikas atbalsta instrumenta izmantošanu;
- censties panākt paplašināšanas pasākumu valstu viendabīgāku piedalīšanos,
- stimulēt papildu finansējuma savlaicīgu pieejamību,
- palielināt projektu finansējuma saņēmēju spēju izmantot pētījumu rezultātus,
- nostiprināt paplašināšanas pasākumu uzraudzību.

Ievads

Pētniecības un inovācijas nozīme Eiropas Savienībā

01 Stratēģijā “Eiropa 2020” Komisija kā mērķi izvirzīja gudru, ilgtspējīgu un integrējošu izaugsmi un uzsvēra, ka pētniecība un inovācija ir viens no galvenajiem sociālās un ekonomiskās labklājības un vides ilgtspējas virzītājspēkiem. Pētniecības un inovācijas nemainīgā nozīme ES atspoguļojas arī Komisijas [sešās prioritātēs 2019.–2024. gadam](#), proti, pētniecībai un inovācijai ir būtiska nozīme vismaz četrās jomās, kuras ir: Eiropas zaļais kurss, ekonomika cilvēku labā, digitālajam laikmetam gatava Eiropa un spēcīgāka Eiropa pasaulē.

02 ES stratēģijā laikposmam līdz 2020. gadam bija arī izvirzīts mērķis palielināt izdevumus pētniecībai un izstrādei, lai piesaistītu privātās investīcijas apmērā līdz pat divām trešdaļām no kopējām investīcijām, tādējādi līdz 2020. gadam ES līmenī sasniedzot kopējo rādītāju 3 % no iekšzemes kopprodukta (IKP). Dalībvalstis izvirzīja pašas savus mērķus robežās no 0,5 % līdz 4,0 %.

03 No ES budžeta ir atbalstītas finansēšanas programmas pētniecības un inovācijas veicināšanai kopš 1984. gada. Astoto pētniecības un inovācijas [pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”](#) īstenoja no 2014. līdz 2020. gadam. Tās budžets bija 76,4 miljardi EUR. Devītā pamatprogramma [“Apvārsnis Eiropa”](#) aptver laikposmu no 2021. līdz 2027. gadam, un tās budžets ir 95,5 miljardi EUR. Pētniecību un inovāciju atbalsta arī ar citiem ES fondiem, tostarp ar Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF), kas ir viens no kohēzijas politikas īstenošanas fondiem.

04 Gan [Sestās pamatprogrammas](#) (2002.–2006. gada periods) galīgajā novērtējumā, gan [Septītās pamatprogrammas](#) (2007.–2013. gada periods) starpposma novērtējumā bija norādīts, ka dažu dalībvalstu dalība pamatprogrammās regulāri ir mazāk aktīva, kā rezultātā bija ierobežota šo valstu pētnieku un inovatoru iesaistīšanās ES un starptautiskos sadarbības projektos un grupās.

05 Pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” [regulā](#) 2013. gadā tika atzīts: “Lai arī pēdējā laikā vērojama tendence atsevišķu valstu un reģionu inovācijas sniegumu līmenim kļūt vienveidīgākam, starp dalībvalstīm vēl arvien saglabājas krasas atšķirības.” Tā kā pamatprogrammu finansējumu piešķir, balstoties uz izcilību (t. i., tiek atlasīti tikai labākie priekšlikumi), dalībvalstīm ar vājākiem rezultātiem bija grūti konkurēt ar spēcīgākajām dalībvalstīm. Komisija sākotnēji 2011. gadā apzināja dažus šāda stāvokļa

iemeslus un saprata, ka cita starpā valstis nepietiekami investē pētniecībā un inovācijā vai tām ir vāja piekļuve tīkliem. Tāpēc Regulā tika ieviesta īpaša sadaļa “izcilības izplatīšana un dalības paplašināšana” (2014.–2020. gada periodam), kura bija īpaši paredzēta valstīm ar zemākiem rādītājiem (tagad tās dēvē par paplašināšanas pasākumu valstīm). Mērķis bija novērst dalībvalstu pētniecības un inovācijas nevienmērīgo sniegumu un ļaut attīstīties izcilībai (t. i., aktivizēt esošos izcilības aizmetņus un savienot tos ar izcilības tīkliem) valstīs ar vājāku sniegumu, tādējādi izvēršot dalību pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”.

06 Paplašināšanas pasākumi ietvēra virkni instrumentu, kuru uzdevums bija atbalstīt spēju veidošanu, dibināt saiknes starp vadošām pētniecības iestādēm un valstīm/reģioniem ar zemu sniegumu un piesaistīt ekspertu atbalstu rīcībpolitikai (sk. [1. attēlu](#)).

1. attēls. Pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumi

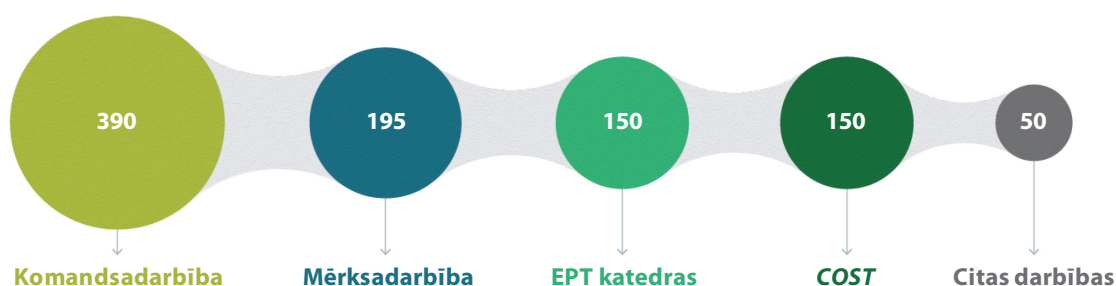

Avots: ERP.

07 Paplašināšanas pasākumiem kopā tika piešķirti 935 miljoni EUR jeb 1,2 % no visām pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” saistībām, un lielākā daļa līdzekļu aizgāja komandsdarbības projektiem (390 miljoni EUR jeb 41 %, sk. [2. attēlu](#)). Paplašināšanas

pasākumi turpinās arī pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”, kur tie ietver jaunus elementus un tiem ir ievērojami lielāks piešķirums: 2,95 miljardi EUR jeb 3 % no programmas “Apvārsnis Eiropa” budžeta (sk. [1 pielikumu](#)). Pamatojoties uz programmas “Apvārsnis 2020” starpposma novērtējumu un [programmas “Apvārsnis Eiropa”](#) ietekmes novērtējumu, Komisija bija ierosinājusi palielināt budžetu līdz 2,1 miljardam EUR, ko likumdošanas procesa rezultātā likumdevēji palielināja vēl vairāk.

2. attēls. Pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” sadaļas “Izcilības izplatīšana un dalības paplašināšana” saistības (miljoni EUR)

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

08 Pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumi attiecās uz trīspadsmit dalībvalstīm, kuras pievienojās ES kopš 2004. gada (ES-13), kā arī uz Luksemburgu un Portugāli ([3. attēls](#)). Pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa” ir gandrīz tās pašas valstis, tikai Luksemburgu aizstāj Grieķija. Grupai ir pievienojušies arī [Francijas un Spānijas attālākie reģioni](#). Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” regulā noteikts, ka šī mērķgrupa paliks spēkā visā “Apvārsnis Eiropa” darbības laikā.

3. attēls. Dalībvalstis, kuras tika atlasītas kā pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumu valstis

Avots: ERP.

Atbildības sadalījums

09 Komisijas Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts (RTD ĢD) ir galvenais ģenerāldirektorāts, kas atbild par ES pētniecības, zinātnes un inovācijas politiku (tostarp par pamatprogrammu izstrādi un pārvaldību). Pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” īstenoja, izmantojot daudzgadu darba programmas, kurās definētas Komisijas prioritātes, kas tika iestrādātas uzaicinājumos iesniegt projektu priekšlikumus.

10 Eiropas Pētniecības izpildaģentūra (REA) pārvalda visus paplašināšanas pasākumus (īpaši projektu atlasi, īstenošanu un uzraudzību), izņemot Politikas atbalsta instrumentu (PAI), ko pārvalda RTD ĢD, un *COST*, ko īsteno Eiropas Zinātnes un tehnoloģiju sadarbības (*COST*) asociācija.

11 Projekti, ko finansē kā paplašināšanas pasākumus, var saņemt papildu finansējumu no citiem avotiem, piemēram, no ERAF. ERAF īsteno, pamatojoties uz darbības programmām, ko sagatavojušas valsts/reģionālās iestādes un apstiprinājuši Komisija. Vadošās iestādes, kas atbild par attiecīgajām programmām, novērtē un atlasa

projektus, kuri var pretendēt uz papildu finansējumu, un uzrauga, kā atbalsta saņēmēji tos īsteno.

Revīzijas tvērums un pieeja

12 Revīzijas mērķis bija aplūkot paplašināšanas pasākumu izstrādi un izgaismot jautājumus, kas varētu traucēt sekmīgu īstenošanu, īpaši ņemot vērā to, ka paplašināšanas pasākumi tika nostiprināti arī pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”. Tā kā paplašināšanas pasākumus ieviesa tikai ar pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” un lielākā daļa paplašināšanas pasākumu projektu joprojām ir īstenošanas stadijā, revīzijā netika vērtēta pasākumu ietekme, jo tā pilnībā būs redzama tikai, sākot no divdesmito gadu vidus.

13 Jau agrāk īpašajos ziņojumos par pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”¹ esam norādījuši, ka ES dalībvalstu aktivitāte pamatprogrammās atšķiras. Mēs nolēmām veikt šo revīziju, lai pievērstos 8. pamatprogrammā nesen ieviestajiem paplašināšanas pasākumiem un papildinātu agrākās revīzijas, ko veicām attiecībā uz pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”.

14 Šajā revīzijā galvenā uzmanība tika pievērsta diviem paplašināšanas pasākumiem, kuru mērķis ir radīt ilgstošu ietekmi, proti, komandsadarbībai un EPT katedrām, kā arī Politikas atbalsta instrumenta nozīmei. Šajā ziņojumā nav novērtēta pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” un kohēzijas politikas īstenošanas fondu sinērgija, par ko ir plānots atsevišķs ERP ziņojums.

15 Revīzijas uzdevums bija rast atbild uz jautājumu, vai pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumi bija piemēroti pētniecības un inovācijas plaisas novēršanai. Lai atbildētu uz šo jautājumu, mēs novērtējām, vai

- paplašināšanas pasākumi bija labi izstrādāti,
- paplašināšanas pasākumi tika īstenoti tā, lai sasniegtu mērķus,
- Komisija ir ieviesusi efektīvu sistēmu paplašināšanas pasākumu ietekmes uzraudzībai.

16 Mēs pārbaudījām pierādījumus no dažādiem avotiem un veicām šādu darbu:

- pārbaudījām attiecīgos dokumentus;

¹ Īpašais ziņojums 02/2020, 41. punkts, un Īpašais ziņojums 04/2016, 86. punkts.

- anketējām un intervējām darbiniekus Komisijā un *REA*, kā arī Horvātijas, Polijas, Portugāles, Rumānijas un Slovēnijas vadošajās iestādēs un par paplašināšanas pasākumiem atbildīgajos valsts kontaktpunktos;
- analizējām statistiku: pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datus un datus par dalībvalstu investīcijām pētniecībā un inovācijā;
- padziļināti analizējām selektīvu izlasi, kurā iekļāvām piecus EPT katedru projektus un sešus komandsadarbības projektus, no kuriem četri bija finansēti saskaņā ar pirmo uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus (2016.–2017. gada darba programma) un divi – saskaņā ar otro uzaicinājumu (2018.–2020. gads). Projektu analīzes pamatā bija dati, kas savākti līdz 2021. gada vidum. Sīkāku mūsu metodoloģijas aprakstu sk. *II pielikumā*;
- detalizēti analizējām visu komandsadarbības projektu papildu finansējumu.

Apsvērumi

Lai gan paplašināšanas pasākumu izstrāde lielākoties bija piemērota, šie pasākumi ir tikai pirmais atspēriena punkts progresam pētniecības un inovācijas snieguma ziņā

17 Paplašināšanas pasākumu mērķis bija novērst pētniecības un inovācijas plaisu un regulāri nepietiekamo dalību pamatprogrammās, atraisot izcilību valstīs, kas definētas kā valstis ar zemu sniegumu (sk. **05.** punktu).

18 Kā vienu no iemesliem tam, kāpēc dažās dalībvalstīs atpaliek inovācijas sniegums, Komisija apzināja strukturālas problēmas (piemēram, vāja pārvaldība un iestādes un/vai valstu pētniecības un inovācijas ekosistēmu sadrumstalotība, un/vai izglītības nesasaiste ar pētniecību). ES rīcībā ir vairāki instrumenti reformu veicināšanai, tostarp Politikas atbalsta instruments (PAI) (sk. **06.** punktu).

19 Mēs novērtējām, vai

- paplašināšanas pasākumi bija izstrādāti tā, lai risinātu iemeslus, kuru dēļ pētniecības un inovācijas sniegums ir zems,
- paplašināšanas pasākumi bija saskaņoti ar citiem ES pasākumiem, kuru uzdevums ir stimulēt reformas dalībvalstīs,
- paplašināšanas pasākumi bija vērsti uz valstīm ar zemu sniegumu.

Paplašināšanas pasākumi parasti risināja zema pētniecības un inovācijas snieguma iemeslus, bet ir nepieciešama valstu apņemšanās palielināt investīcijas pētniecībā un inovācijā

20 Iemesli, kāpēc paplašināšanas pasākumu valstīs ir zems pētniecības un inovācijas sniegums un ierobežota līdzdalība pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”, ir analizēti vairākos pētījumos². Galvenie iemesli ir: nepietiekamas pētniecības un inovācijas ekosistēmas (sadrumstalota pārvaldība vai ierobežotas investīcijas), vājāka saikne ar starptautiskajiem sadarbības tīkliem, nepietiekams cilvēkkapitāls, intelektuālā darbaspēka emigrācija, inovācijā iesaistīto valsts un privāto iestāžu ierobežota sadarbība un pētniecības un inovācijas iestāžu ierobežota internacionalizācija.

21 Mēs novērtējām, vai paplašināšanas pasākumi bija īpaši vērsti uz šo iemeslu novēršanu. Mūsu rezultāti ir izklāstīti **1. tabulā**.

² *MIRIS projekta galīgais ziņojums*, 2016. gada jūnijs; Eiropas Komisija, *MLE on National Practices in Widening Participation and Strengthening Synergies: Summary Report*, 2018; Eiropas Parlamenta Izpētes dienests, *Overcoming innovation gaps in EU-13 Member States*, 2018. gada marts; Kopīgais pētniecības centrs, *Mobilising European Structural and Investment Funds and Horizon 2020 in support of innovation in less developed regions*, 2018. gada novembris.

1. tabula. Zema pētniecības un inovācijas snieguma iemesli, kas risināti ar paplašināšanas pasākumiem

Zema pētniecības un inovācijas snieguma iemesls		Komand - sadar- bība	EPT ka- tedras	Mērķsa- darbība	COST	PAI
1. Ekosistēma	1.1. Maz valsts investīciju pētniecībā un inovācijā					
	1.2. Ierobežotas privātās investīcijas pētniecībā un inovācijā					
	1.3. Strukturālas problēmas, kas ietekmē valsts pētniecības un inovācijas ekosistēmas (piem., sadrumstalota pētniecības un inovācijas pārvaldība)	X	X			X
2. Ierobežota piekļuve starptautiskajiem tīkliem		X	X	X	X	
3. Universitāšu un pētniecības centru ierobežota starptautiskā pamanāmība		X	X	X	X	
4. Ierobežota pētniecības centru un uzņēmumu sadarbība		X				
5. Algu atšķirības / intelektuālā darbaspēka emigrācija		X	X			
6. Ierobežota pieredze iepriekšējās pamatprogrammās		X	X	X		
7. Ierobežota pamatprogrammu un kohēzijas politikas īstenošanas fondu sinerģija		X				X

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" regulu un darba programmām.

22 Viens vai vairāki paplašināšanas pasākumi bija īstenoti katra iemesla risināšanai, izņemot valsts investīcijas (gan publiskās, gan privātās) pētniecībā un inovācijā. Tomēr paplašināšanas pasākumi nebija vērsti uz inovāciju un tikai ierobežotā mērā atbalstīja valsts kontaktpunktu tīklu, kura uzdevums ir finansējuma saņēmējiem sniegt informāciju un palīdzību saistībā ar pamatprogrammām. Mūsu īpašajā ziņojumā 28/2018 bija secināts, ka šāda palīdzība būtu vajadzīga. Mēs esam ņēmuši vērā, ka

pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” pasākumi tagad ietver šāda veida atbalstu, kā arī atbalstu, kura mērķis ir novērst intelektuālā darbaspēka emigrāciju un veicināt izcilību universitātēs un konkrētās vietās bāzētās inovācijas ekosistēmās (sk. [1 pielikumu](#)).

23 [1. izcēlumā](#) ir paskaidrots, kā ar abiem pasākumiem, kuru projektu īstenošanu mēs analizējam padziļināti (komandsadarbība un EPT katedras), tika risināti pētniecības un inovācijas plaisas cēloņi.

1. izcēlums

Pētniecības un inovācijas plaisas cēloņu risināšana komandsadarbības un EPT katedru projektos

Komandsadarbība

Komandsadarbības projektos (sk. [1. attēlu](#)) kā koordinators iesaistās pētniecības organizācija (“pētniecības un inovācijas izcilības centrs”) paplašināšanas pasākumu valstī un kā projekta partneri piedalās viena vai vairākas atzītas starptautiskas izcilības iestādes. Tam vajadzētu palīdzēt novērst 2., 3. un 6. nepilnību, kas uzskaitītas [1. tabulā](#).

Atbalstītajiem izcilības centriem ir jāapņemas nodrošināt stratēģisku izaugsmi ekonomiskās attīstības ziņā, tāpēc tiem kopā ar iesniegtajiem projektu priekšlikumiem ir jāiesniedz darījumsdarbības plāns, kurā jānorāda, kā tie veidos saiknes ar uzņēmumiem un izmantots pētījuma rezultātus (4. nepilnība). No izcilības centriem sagaida arī to, ka tie ievērojami uzlabos valsts pētniecības un inovācijas ekosistēmu (1.3. nepilnība).

Katrs komandsadarbības projekts var saņemt maksimums 15 miljonus EUR no pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” finansējuma, lai segtu galvenokārt algas un pieskaitāmās izmaksas (5. nepilnība). Publiskajām iestādēm vai privātām struktūrām ir jāatbalsta projekts ar papildu finansējumu, kas ir vismaz līdzvērtīgs pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” ietvaros sniegtajam finansējumam. Šo finansējumu var piešķirt ar darbības programmu starpniecību, tādējādi radot sinerģiju starp pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” un kohēzijas politikas īstenošanas fondiem (7. nepilnība).

EPT katedras

EPT katedru projektos (sk. [1. attēlu](#)) tiek piešķirts pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” finansējums tam, lai attiecīgā pētniecības organizācija paplašināšanas pasākumu valstī (katedru uzņemošā organizācija) varētu piesaistīt augsta līmeņa pētnieku (katedras vadītāju). Ar finansējumu galvenokārt sedz katedras vadītāja un viņa izveidotas pētnieku grupas algas. Katedru mērķis ir

palielināt uzņemošās organizācijas pievilcību starptautisko pētnieku acīs, vienlaikus palīdzot uzņemošajai organizācijai īstenot strukturālas izmaiņas, nodrošināt izcilības ilgtspēju un sekmīgāk pieteikties uz finansējumu konkurences apstākļos. Tādējādi EPT katedras novērs 1.3., 2., 3., 5. un 6. nepilnību.

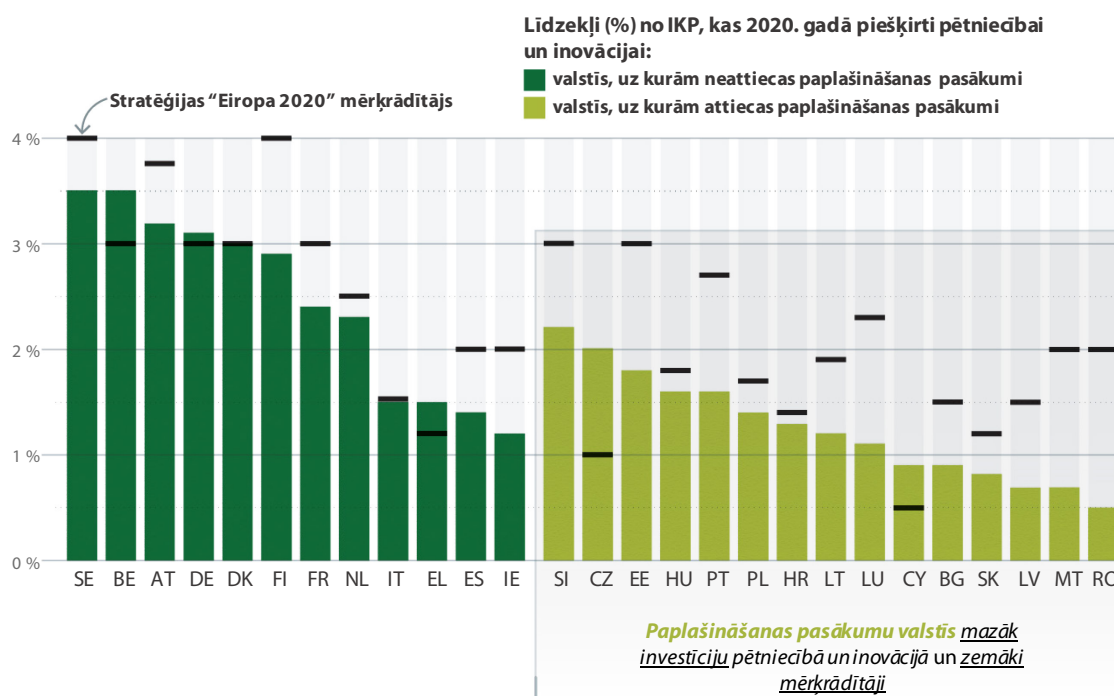
24 Paplašināšanas pasākumi nebija īpaši paredzēti valsts (publisko un privāto) investīciju apjoma jautājuma risināšanai pētniecības un inovācijas jomā. Faktiski paplašināšanas pasākumu budžeta apjoms (sk. **07.** punktu) norāda uz to, ka šie pasākumi galvenokārt bija paredzēti kā katalizators pētniecības un inovācijas sniegumam kopumā, kā arī konkrēti dalībai pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”.

25 Taču ir arī citi ES pasākumi, kuru mērķis ir palielināt investīcijas: tie var būt citi instrumenti pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” ietvaros vai citu ES programmu ietvaros, kā arī Eiropas pusgada process, t. i., ikgadējais ekonomikas un fiskālās politikas koordinēšanas cikls Eiropas Savienībā (sk. arī mūsu [īpašo ziņojumu 16/2020](#) par Eiropas pusgadu).

26 Turklāt par publisko investīciju apjomu galvenokārt ir atbildīgas dalībvalstis. Valsts (publisko un privāto) investīciju apjoms pētniecībā un inovācijā, kā arī valsts pētniecības un inovācijas ekosistēmas stiprība spēcīgi ietekmē pētniecības un inovācijas sniegumu un līdzdalību pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”. Sīkāka informācija par šo saikni iekļauta [III pielikumā](#).

27 2020. gadā ES investēja 2,3 % no IKP pētniecībā un inovācijā. Pētniecības un inovācijas investīciju rādītāji ES dalībvalstīs ievērojami atšķiras (sk. [4. attēlu](#)), taču neviena no paplašināšanas pasākumu valstīm neinvestēja tik daudz kā vidēji ES, un tikai divas (Slovēnija un Čehija) investēja vairāk nekā 2,0 %. Turklāt 2020. gada beigās lielākā daļa dalībvalstu, īpaši paplašināšanas pasākumu valstis, joprojām bija tālu no mērķa (sk. **02.** punktu), kas savukārt vairākumā gadījumu bija zem ES vidējā rādītāja (sk. [4. attēlu](#)).

4. attēls. Valstu investīcijas pētniecībā un inovācijā procentos no IKP 2020. gada beigās salīdzinājumā ar stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat datiem attiecībā uz faktiskajiem skaitļiem un pamatojoties uz stratēģiju “Eiropa 2020” attiecībā uz mērķrādītājiem.

Politikas atbalsta instrumenta iespējas panākt nepieciešamās izmaiņas valstu pētniecības un inovācijas sistēmās bija ierobežotas, jo Instrumenta panākumi ir atkarīgi arī no dalībvalstu apņemšanās, tomēr PAI papildina citus ES pasākumus, kas veicina reformas

28 Attiecībā uz 2014.–2020. gada periodu, reaģējot uz atzīto vajadzību pēc reformām dalībvalstīs (sk. 18. punktu), Komisija pieņēma jaunus instrumentus reformu veicināšanai un atbalsta sniegšanai dalībvalstīm ar reformām saistīto jautājumu risināšanā. Daži no šiem instrumentiem tika ieviesti pētniecības un kohēzijas politikas jomā. Pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” ieviesa iepriekš minēto PAI (sk. 06. punktu).

29 Mēs pārbaudījām, vai PAI saskanēja ar citiem ES atbalsta pasākumiem un vai Komisija pienācīgi reaģēja uz PAI 2019. gada novērtējuma rezultātiem.

30 2. izcēlumā ir norādīti PAI ietvaros piedāvātie pakalpojumi un paplašināšanas pasākumu valstīs finansēto projektu skaits. Kopējais budžets bija samērā mazs (tikai 5,7 miljoni EUR), un daži projekti sākās novēloti, jo Komisijā trūka darbinieku.

2. izcēlums

PAI pakalpojumi un projektu īstenošana (2014.–2020. gada periods)

- **Profesionālizvērtēšana.** Ekspertu grupas un pētniecības un inovācijas politikas veidošanas profesionāļi padziļināti novērtēja valstu pētniecības un inovācijas sistēmas un sniedza praktiskus ieteikumus par to, kādas reformas vajadzīgas sistēmu stiprināšanai. Īstenoti astoņi projekti (tostarp pieci projekti paplašināšanas pasākumu valstīs).
- **Savstarpēja mācīšanās.** Daudzas valstis apmainījās ar labu praksi, gūto pieredzi un panākumu faktoriem. Īstenoti 12 projekti (piedalījās gandrīz visas paplašināšanas pasākumu valstis, izņemot trīs).
- **Konkrēts atbalsts.** Ekspertu kolektīvi sniedza konkrētām valstīm pielāgotas konsultācijas un palīdzēja tām izstrādāt vai īstenot konkrētas reformas saistībā ar pētniecību un inovāciju (piemēram, jaunuzņēmumu ekosistēma, pētniecības un inovācijas pārvaldība vai pētniecības un uzņēmējdarbības saiknes). Īstenoti 14 projekti (tostarp astoņi projekti paplašināšanas pasākumu valstīs).

31 Dalībvalstis piedalījās PAI pasākumos pēc brīvprātības principa. Mēs konstatējam, ka 2014.–2020. gada periodā četras paplašināšanas pasākumu valstis (Horvātija, Čehija, Luksemburga un Portugāle) nepiedalījās darbībās, kuru tiešais mērķis bija pētniecības un inovācijas sistēmu reformas (profesionālizvērtēšana un konkrēts atbalsts).

32 Saskaņā ar subsidiaritātes principu iesaistītās valstis pašas lemj par to, vai un kā īstenot ieteikumus saistībā ar šīm darbībām. Komisijas 2019. gada novērtējumā par PAI secināts, ka Komisija “nepietiekami uzsvēra, cik svarīgi ir sekot reālajām politikas izmaiņām un uzraudzīt tās”. Tātad ir svarīgi nodrošināt, ka netiek zaudētas zināšanas par nepieciešamajām valstu reformām un ka tās tiek pienācīgi izmantotas Eiropas pusgada kontekstā. Eiropas pusgada darba rezultātā Padome, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu, katru gadu pieņem konkrētām valstīm adresētus ieteikumus.

33 Mēs analizējam ikgadējos valstu novērtējumus, kas ir konkrētām valstīm adresēto ieteikumu pamatā, un konstatējam, ka tikai no 2019. gada Komisija skaidri atsaucās uz atziņām, kas gūtas, īstenojot PAI darbības³. Visa šīs atsauces bija selektīvas, t. i., tajās bija iekļauti svarīgākie ar PAI saistītie punkti.

34 Tāpat Komisija tikai 2019. gadā sāka sistemātiskāk adresēt konkrētām dalībvalstīm ieteikumus par pētniecību un inovāciju. Analizējuši 2019. gada konkrētām valstīm adresētos ieteikumus par pētniecību un inovāciju, mēs konstatējam, ka tie ir vispārīgi un vairāk vērsti uz investīcijām, nevis reformām. Laikā no 2015. līdz 2018. gadam dažas paplašināšanas pasākumu valstis nesaņēma nevienu konkrētai valstij adresētu ieteikumu par pētniecību un inovāciju (sīkāku informāciju sk. [IV pielikumā](#)). Mūsu īpašajā ziņojumā 16/2020 par Eiropas pusgadu jau bija secināts, ka Komisija nesniedza pietiekami daudz ieteikumu pētniecības jomā.

35 Tomēr tieši dalībvalstis ir atbildīgas par savu pētniecības un inovācijas sistēmu stāvokli, tostarp par reformu veikšanai vajadzīgo pasākumu īstenošanu. Komisijas analīze par 2019. gada konkrētām valstīm adresēto ieteikumu īstenošanu liecina, ka viena gada laikā pēc ieteikumu sniegšanas vairāk nekā pusē paplašināšanas pasākumu valstu progress bija ierobežots vai neesošs.

36 Reformu īstenošana ir arī svarīgs Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) aspekts. ANM [regulā](#) ir noteikts, ka Mehānismam būtu jāpalīdz “efektīvi risināt ievērojamu daļu problēmu vai pat visas problēmas, kas apzinātas attiecīgajos konkrētai valstij adresētajos ieteikumos”. Šā nosacījuma izpilde Komisijai ir jānovērtē, pirms tā apstiprina katras dalībvalsts iesniegto atveseļošanas un noturības plānu. Revīzijas laikā bija pārāgri vērtēt, kādā mērā ANM ietvaros plānoto reformu īstenošana praksē būs sekmīga, proti, vai apņemšanās būs tikai uz papīra (piemēram, tiks pieņemti tiesību akti), vai būs reāls progress.

37 Reformu pieaugošā nozīme ANM kontekstā un ierobežotais progress, kas panākts konkrētai valstij adresēto ieteikumu īstenošanā (sk. [32.](#) punktu), liecina par Komisijas sniegtā politikas atbalsta nozīmīgumu.

³ Eiropas Komisija, *Research and Innovation analysis in the European Semester 2020 Country Reports*, 2020. gada maijs.

38 Komisijas 2019. gada novērtējumā par PAI tika ziņots, ka lielākā daļa ieinteresēto personu, kuras bija piedalījušās aptaujā, ļoti pozitīvi vērtēja shēmas sniegtos ieguvumus. Taču novērtējumā bija iekļauti arī vairāki ieteikumi:

- a) palielināt PAI kā reformu virzītājspēka lomu (piemēram, izmantot PAI arī tam, lai veicinātu sistemātiskāku un plašāku dalībvalstu savstarpējo dialogu, kā arī dalībvalstu dialogu ar Komisiju);
- b) paplašināt PAI izstrādes specifiskāciju (piemēram, pagarināt PAI termiņu un ieviest pēcpārbaudes satvaru, lai palīdzētu īstenošanas procesā un uzraudzītu ietekmi);
- c) uzlabot PAI funkcionalitāti (piemēram, pastiprināt rezultātu izplatīšanu un komunikāciju, lai uzlabotu pamanāmību un nodrošinātu rezultātu lielāku ietekmi iesaistītajās valstīs).

39 Tomēr trīs gadus vēlāk Komisija vēl nav pilnībā īstenojusi šos ieteikumus. Komisija mūs informēja, ka, pamatojoties uz līdzšinējo pieredzi saistībā ar atlasītām dalībvalstīm, tā plāno vēl vairāk izvērst padziļinātus divpusējus dialogus par pētniecību un inovāciju ar tām dalībvalstīm, kuras vēlas iesaistīties šajā procesā (t. i., a) punkts), un ka pašlaik tiek pieliktas pūles, lai uzlabotu rezultātu izplatīšanu, komunikāciju un pamanāmību (t. i., c) punkts).

40 Komisija pašlaik seko dalībvalstīm PAI ietvaros sniegto ieteikumu izpildei (b) punkts) galvenokārt Eiropas pusgada procesā, un nākotnē plānots arī uzraudzīt atveseļošanas un noturības plānus (sk. 36. punktu). Turklāt, ņemot vērā šo punktu 2019. gada novērtējumā, līdz ar pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” PAI ir ieviests jauns elements “*PSF Open*”. Šis jaunais elements ļauj dalībvalstīm, kuras jau līdz šim ir izmantojušas kādu PAI darbību, saņemt atbalstu PAI ieteikumu īstenošanai. Tomēr PAI vienmēr ir bijis uz pieprasījumu balstīts instruments. Mēs nevaram novērtēt “*PSF Open*” piemērotību, jo vēl nav definēti ar tā īstenošanu saistītie praktiskie aspekti.

41 Mūsu intervētie Kopīgā pētniecības centra (KPC) darbinieki uzsvēra, cik svarīgi būtu dalībvalstīm piedāvāt papildu pasākumus pētniecības un inovācijas sistēmu reformēšanai. KPC darbinieki pieminēja, ka būtu jāsniedz pastāvīgs atbalsts, norādījumi investīciju veikšanai un konsultācijas par piemērotākajiem rīkiem un darbībām – pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” PAI nevienu no šādām iespējām nesniedza.

Dažas valstis no paplašināšanas pasākumiem guva ievērojami mazāku labumu nekā citas

42 Pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” lēmumu par valstīm, kuras gūs labumu no paplašināšanas pasākumiem, pieņēma, pamatojoties uz darba programmu apstiprināšanu. Darba programmas apstiprina Komisija saskaņā ar [komiteju](#) procedūru, t. i., iesaistot dalībvalstu pārstāvju komiteju. Pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa” lēmumu par paplašināšanas pasākumu valstīm pieņēma likumdevēji, un valstis tika iekļautas regulā.

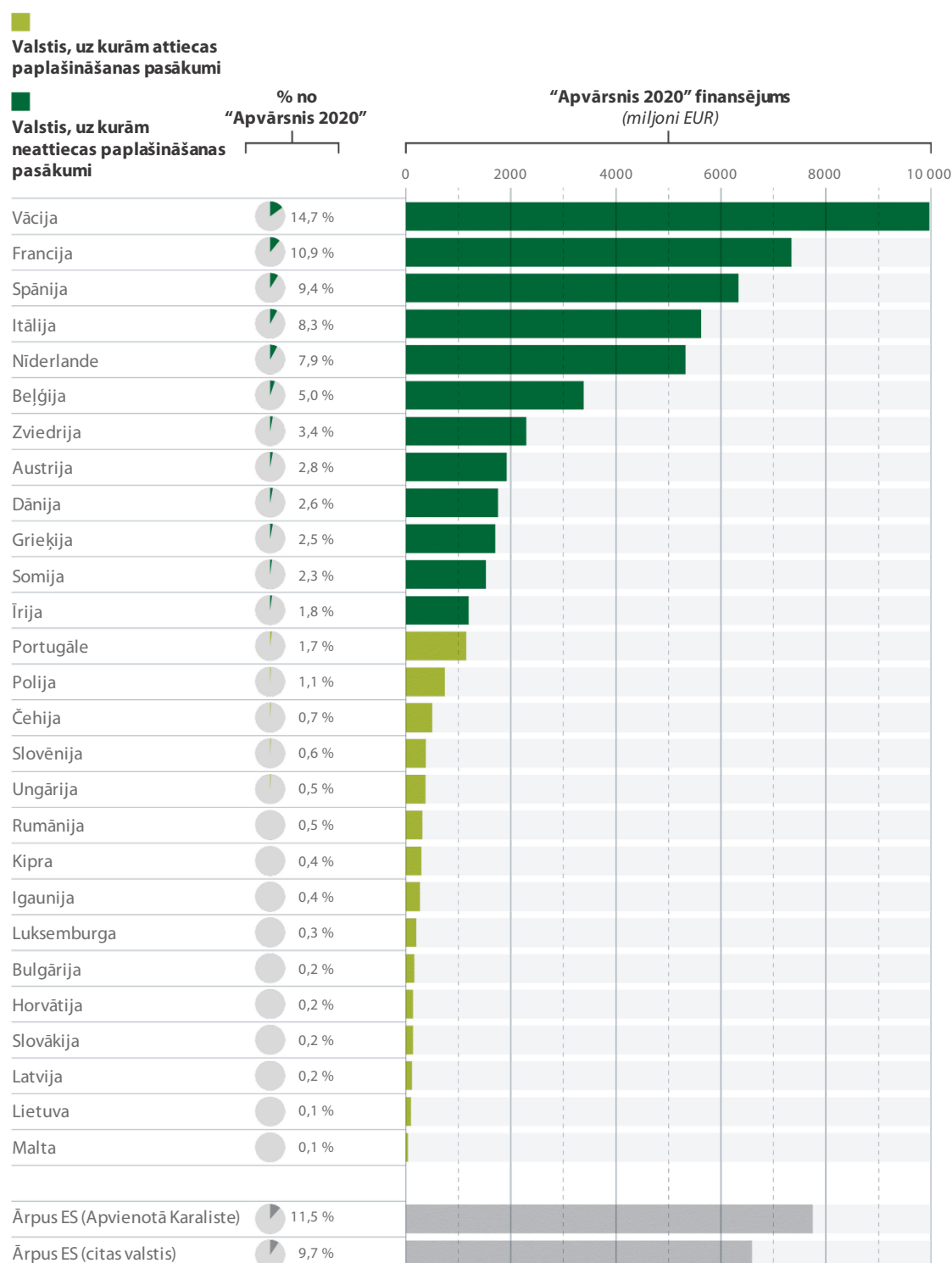
43 Lai gan atbalsta saņēmēju valstu atlase nebija Komisijas tiešā kompetencē, Komisija iesniedza analīzi, lai lēmumu pieņemšana būtu balstīta uz pierādījumiem, kā to nosaka [labāka regulējuma](#) principi. Šīs analīzes pamatā bija vairāki rādītāji, kurus izraudzījās, lai atspoguļotu zema snieguma iemeslus.

44 Izvērtējusi pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” rādītājus, Komisija nolēma pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” analīzei izmantot citādākus rādītājus (abu periodu rādītāji sīkāk izklāstīti [V pielikumā](#)). Šajā analīzē, kas tika iesniegta likumdevējam iestādēm (ne papīra formātā) nolūkā atlasīt pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” valstis, nebija iekļauta šāda informācija par valstīm:

- 1) valsts līdzšinējā dalība pamatprogrammās. Tas ir svarīgs rādītājs, ņemot vērā paplašināšanas pasākumu tiešo mērķi, t. i., palielināt līdzdalību (sk. “Apvārsnis Eiropa” regulas 7. panta 5. punktu);
- 2) valsts iesaiste transnacionālos un vairākdisciplīnu pētniecības tīklos. Tas ir svarīgs rādītājs, jo centrāla pozīcija tīklos (tātad spēcīga sasaiste ar citiem) atspoguļo valsts līdzdalības līmeni pamatprogrammā. Lielākā daļa pamatprogrammu budžeta tiek atvēlēta pētniecības un inovācijas sadarbības projektiem, lai cita starpā veicinātu transnacionālu un vairākdisciplīnu tīklu izveidi, ko Komisija uzskata par pamatprogrammu galveno pievienoto vērtību.

45 Tāpēc mēs analizējam šos divus rādītājus. Aplūkojot dalību pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”, redzams, ka visas paplašināšanas pasākumu valstis uzrāda zemākus dalības līmeņus pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” salīdzinājumā ar valstīm, kuras nav paplašināšanas pasākumu valstis (sk. [5. attēlu](#)).

5. attēls. Pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” finansējums katrai valstij absolūtā un relatīvā izteiksmē (programmas beigās)

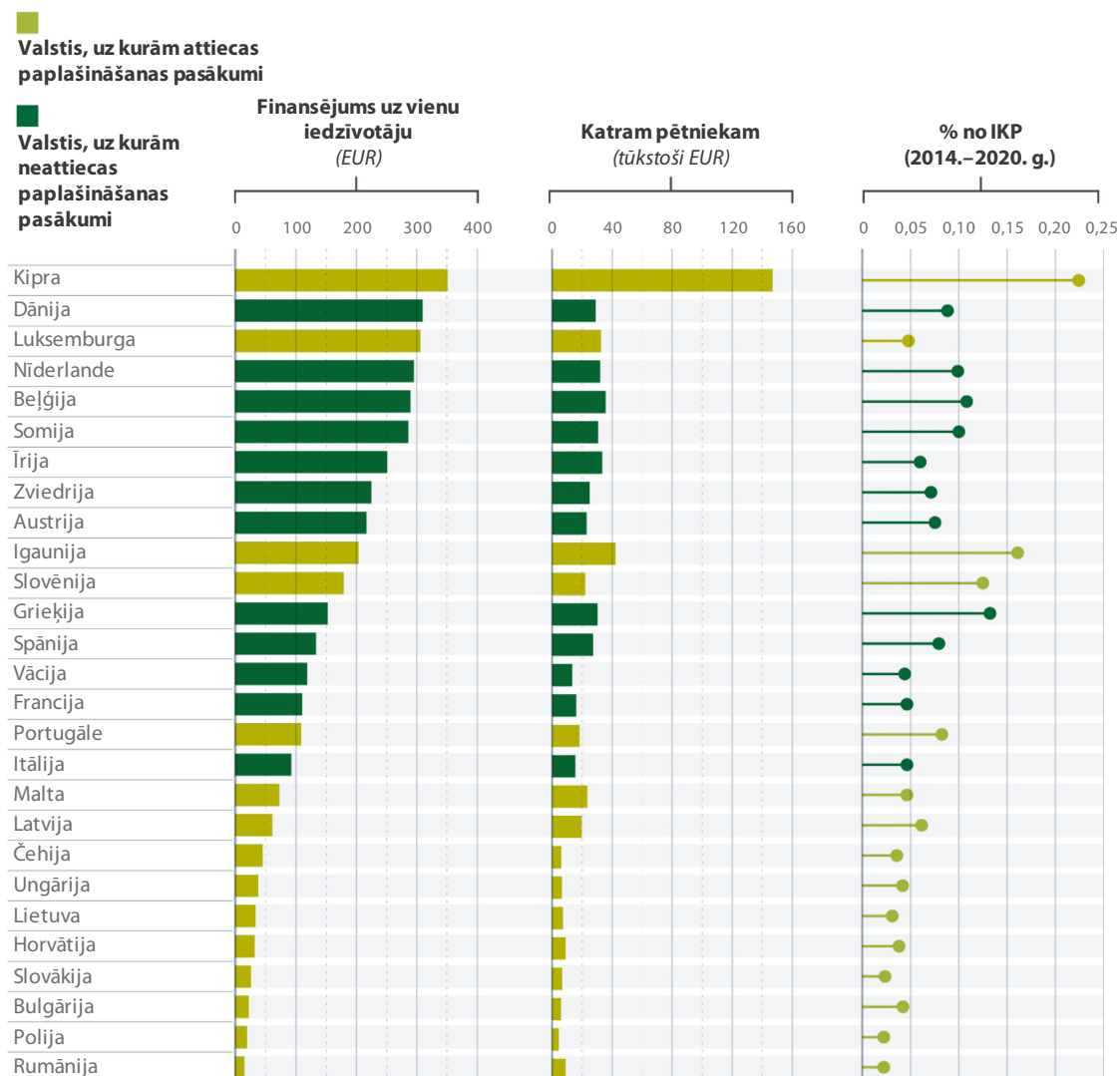

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datubāzi.

46 Tomēr šo statistiku krietni vien ietekmē valsts lielums, un, ja to ņem vērā, rodas atšķirīga, jēgpilnāka aina. Mēs normalizējam datus pēc iedzīvotāju skaita (piešķirtais finansējums uz vienu iedzīvotāju) un pēc pētnieku skaita (pilnslodzes ekvivalenti). Lai

izvairītos no tā, ka netiek ņemtas vērā iespējamās novirzes, ko izraisa dažādas algu sistēmas, mēs normalizējām datus arī pēc IKP (sk. [6. attēlu](#)).

6. attēls. Katrai valstij piešķirtais pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” finansējums, kas normalizēts pēc iedzīvotāju skaita (uz vienu iedzīvotāju), pētnieku pilnslodzes ekvivalentiem un IKP (programmas beigās)

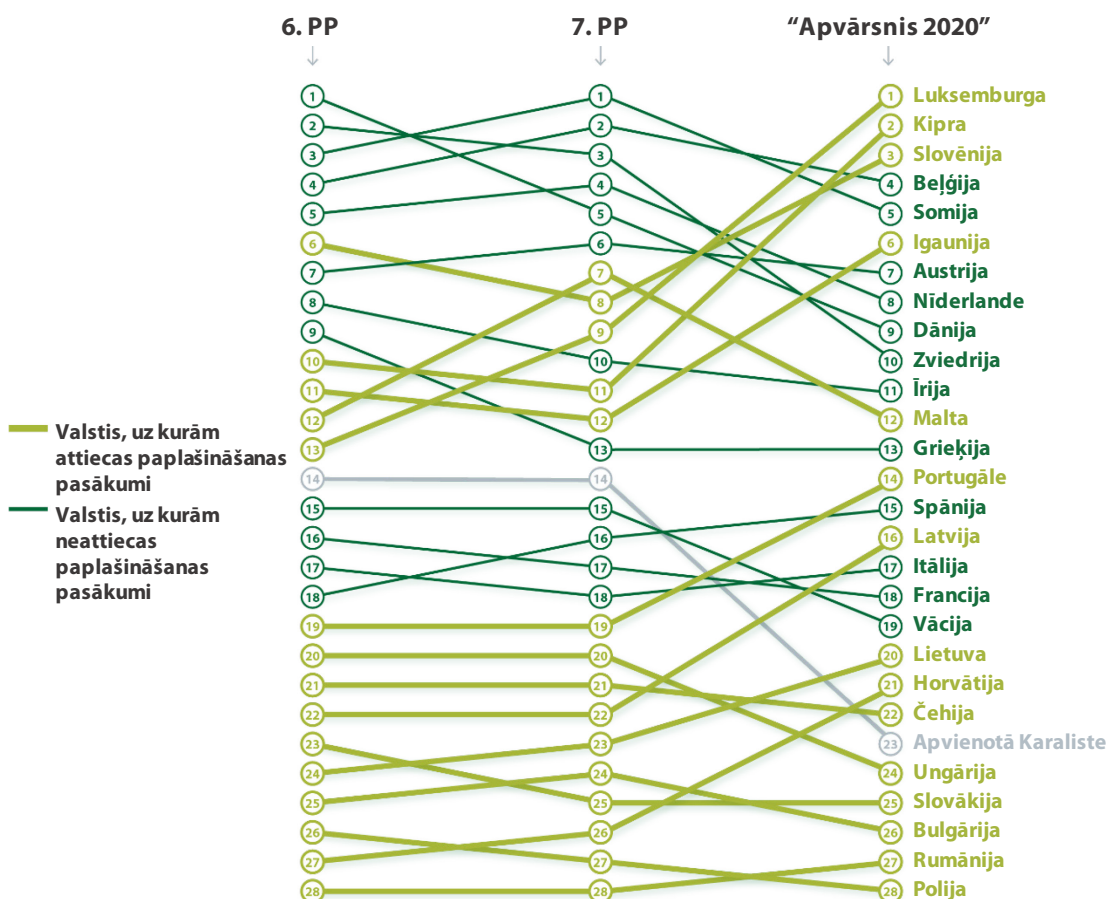

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat datiem un pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datubāzi.

47 [6. attēlā](#) redzams, ka paplašināšanas pasākumu valstīs vērojamas būtiskas atšķirības. Lielākā daļa šo valstu ir spektra apakšējā daļā, bet vienlaikus spēcīgāko paplašināšanas pasākumu valstu līdzdalības līmenis ir līdzīgs tam, kāds ir snieguma ziņā vadošajām valstīm, uz kurām paplašināšanas pasākumi neattiecas. Tomēr visas pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumu valstis, izņemot Luksemburgu, saglabāja savu statusu arī pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa” (sk. [08. punktu](#)).

48 Līdzīgas atšķirības vērojamas arī attiecībā uz valstu dalību pētniecības tīklos (sk. [7. attēlu](#)). Komisijas 2018. gada ziņojumā *“H2020 monitoring flash report”* norādīts, ka *“(..) vairākas ES-13 valstis attiecīgajā periodā pastāvīgi ierindojušās zemākajās vietās”*.

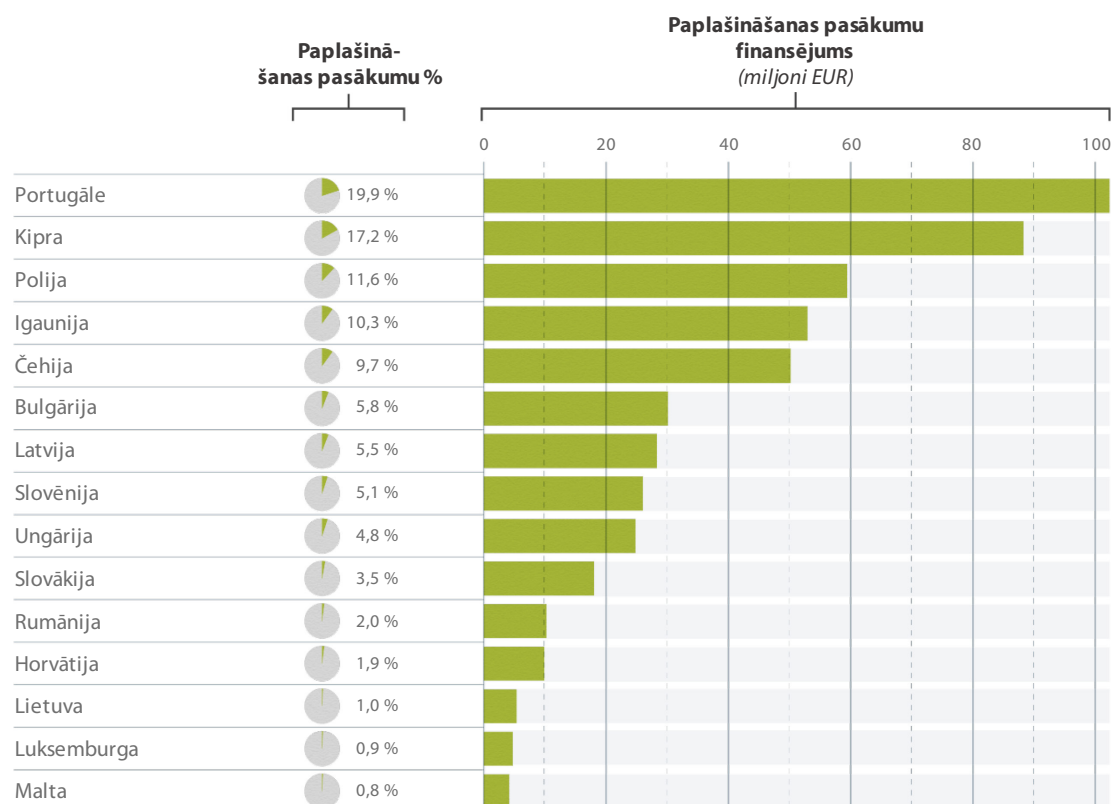
7. attēls. Tīklošanās rādītāji, kas normalizēti pēc valsts lieluma (programmas beigās)

Avots: pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" infopanelis.

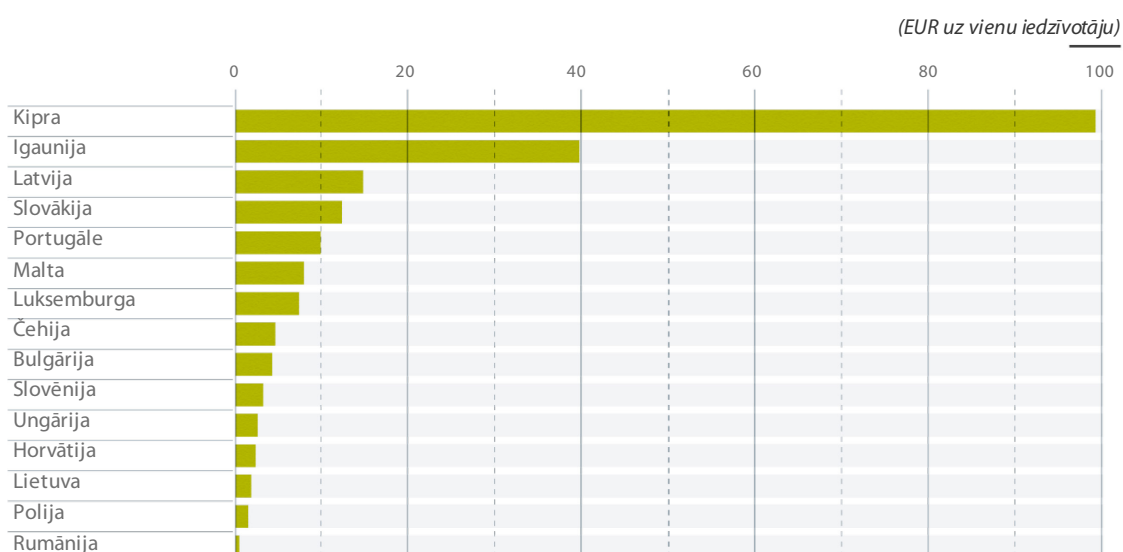
49 Atšķirības paplašināšanas pasākumu valstu grupā redzamas arī tajā, ka paplašināšanas pasākumiem paredzēts atšķirīgs finansējuma apjoms (sk. [8. attēlu](#)). Apmēram pusi pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" paplašināšanas pasākumu finansējuma saņēma tikai trīs valstis (no 15 valstīm). Tomēr šo rādītāju krietni vien ietekmē valsts lielums, tāpēc jāņem vērā, ja datus normalizē pēc iedzīvotāju skaita (sk. [9. attēlu](#)). Ja paplašināšanas pasākumu valstis ir mazāk iesaistītas tīklos (sk. [47. punktu](#)), tās gūst mazāku labumu no paplašināšanas pasākumiem.

8. attēls. Pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumu finansējums katrai valstij (programmas beigās)

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datubāzi.

9. attēls. Pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumu finansējums uz vienu iedzīvotāju (programmas beigās)

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datubāzi.

50 Aplūkojot abus mūsu analizētos pasākumus (sk. **14.** punktu), mēs konstatējam, ka

- vairāk nekā 60 % komandsadarbības projektu, kas finansēti pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”, tiek īstenoti tikai četrās paplašināšanas pasākumu valstīs, no tām visvairāk Kiprā, kur īsteno sešus (24 %) projektus. Piecās valstīs nav īstenots neviens komandsadarbības projekts (sīkāku informāciju sk. **VI pielikumā**);
- 51 % EPT katedru projektu koncentrējas tikai divās paplašināšanas pasākumu valstīs. Trīs valstīs nav īstenots neviens EPT katedru projekts, savukārt četrās valstīs īstenoja katrā tikai pa vienam projektam (sīkāku informāciju sk. **VI pielikumā**).

51 Plaisai starp paplašināšanas pasākumu valstīm ir tie paši iemesli kā valstu zemajai līdzdalībai līdz šim (sk. **05.**, **20.** un **21.** punktu). Lai gan pieredze, kas gūta pamatprogrammās un īpaši paplašināšanas pasākumos, ir paredzēta, lai palīdzētu valstīm uzlabot spēju sagatavot konkurētspējīgus projektu priekšlikumus un veidot sadarbību, šī ietekme izpaudīsies tikai turpmākajos gados (sk. **12.** punktu).

Paplašināšanas pasākumu īstenošanā bija problēmas, bet ir novērojami pirmie rezultāti

52 Mēs esam apzinājuši aspektus, kas ir svarīgi bezproblemātiskai īstenošanai:

- savlaicīgs papildu finansējums komandsadarbības projektiem, jo ar to parasti var segt infrastruktūras un aprīkojuma izmaksas. Turklāt vismodernākā infrastruktūra un aprīkojums ir svarīgi faktori starptautisko pētnieku piesaistīšanai;
- starptautisko pētnieku pieņemšana darbā, lai valstij piesaistītu pētniecības un inovācijas izcilību;
- ilgtspējas nodrošināšana. Lai panāktu ilgstošu ietekmi, izcilības centriem, kas saņem komandsadarbības atbalstu, ir jāklūst pašpietiekamiem ilgtermiņā. Šiem izcilības centriem pašpietiekamība ir jāpierāda projektu priekšlikumiem pievienotajos darījumdarbības plānos. EPT katedru projektiem jāveicina strukturālas pārmaiņas uzņemšanā iestādē, lai nodrošinātu izcilības ilgtspēju⁴.

⁴ Mērķis (izcilības ilgtspējas nodrošināšana) tika noteikts pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” darba programmas sadaļā attiecībā uz izcilības izplatīšanu un dalības paplašināšanu (*H2020 Work Programme on Spreading Excellence and Widening Participation*).

53 Mēs iztaujām projektu finansējuma saņēmējus, vadošās iestādes un valstu kontaktpunktus un analizējām apliecinājošos dokumentus (dotācijas nolīgumus un uzraudzības ziņojumus), lai novērtētu, vai minētie aspekti bija veiksmīgi risināti mūsu revidētajos projektos. Mūsu revīzijas laikā vēl nebija pabeigts neviens komandsadarbības projekts, taču tikko bija pabeigti četri EPT katedru projekti. Mēs novērtējām arī, vai paplašināšanas pasākumi bija sākuši ietekmēt inovācijas plaisas mazināšanu.

Papildu finansējums bieži vien pienāca ar kavēšanos

54 Saskaņā ar dotācijas nolīgumiem papildu finansējums 24 pašreiz īstenotajiem komandsadarbības projektiem bija 784 miljoni EUR, kas vairāk nekā divas reizes pārsniedz pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” piešķirumu. 44 % no visa papildu finansējuma nāk no ERAF darbības programmām. Atlikušie 56 % ir valsts resursi (gan publiskie, gan privātie), ieguldījumi natūrā, dotācijas un izcilības centru radīti ieņēmumi.

55 Pamatojoties uz dokumentu pārbaudi un detalizētu visu komandsadarbības projektu analīzi, secinām, ka 55 % finansējuma saņēmēju, kuri piedalījās pirmajā uzaicinājumā iesniegt priekšlikumus, un vismaz 28 % finansējuma saņēmēju, kuri piedalījās otrajā uzaicinājumā, papildu finansējumu ieguva ar kavēšanos, īpaši, ja finansējums nāca no darbības programmām (ERAF plus valsts līdzfinansējums). Informācija par papildu finansējuma izmaksāšanu saistībā ar otro uzaicinājumu ir ierobežota, jo laikā, kad mēs apkopojām datus, neviens no projektiem nebija darbojies ilgāk par pusotru gadu.

56 Šī ilgā kavēšanās – vienā gadījumā gandrīz divus gadus (sk. [3. izcēlumu](#)) – un smagnējas administratīvās procedūras papildu finansējuma (ERAF un/vai valsts finansējuma) iegūšanai bija to iemeslu vidū, kuru dēļ kavējās telpu izbūve vai renovācija, un tā bija bijusi problēma četros no sešiem revidētajiem projektiem. Līdzīgi secinājumi par kavējumiem iegūti 24 komandsadarbības projektu finansējuma saņēmēju apsekojumā, ko Eiropas Pētniecības izpildaģentūra (REA) izstrādāja kā palīgdokumentu 2021. gada ziņojumam par rīcībpolitikas ietekmi. Cita starpā apsekojumā secināts, ka 2021. gada sākumā 60 % finansējuma saņēmēju, kuri piedalījās 2016. gada uzaicinājumā iesniegt priekšlikumus, telpas vēl nebija pilnībā uzbūvētas vai renovētas.

57 Papildus iepriekš minētajiem kavējumiem četros no sešiem mūsu izlasē iekļautajiem komandsadarbības projektiem bija grūtības ar papildu finansējuma

pārvaldīšanu, galvenokārt laika saskaņošanas vai regulatīvo jautājumu dēļ. Sniedzam dažus šādu problēmu piemērus, ko ieguvām, veicot dažāda veida analīzi:

- laika ziņā ERAF uzaicinājumi nodrošināt papildu finansējumu nebija saskaņoti ar attiecīgajiem komandsadarbības uzaicinājumiem. Šī problēma bija uzsvērtā jau Komisijas [Kopīgā pētniecības centra](#) 2018. gada tehniskajā ziņojumā;
- pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” projekti var ilgt līdz 2026. gadam. Visu šo periodu varēs pieņemt izmaksas. Taču ERAF finansējumu var saņemt tikai par tādām izmaksām, kuras radušās līdz 2023. gada beigām. Finansējuma saņēmēji ar nožēlu norāda, ka līdz 2023. gada beigām būs grūti izlietot ERAF papildu finansējumu. Bažas it īpaši ir saistībā ar tiem projektiem, kurus finansē saskaņā ar otro uzaicinājumu iesniegt komandsadarbības priekšlikumus (dotācijas nolīgumi parakstīti 2019.–2020. gadā) (sk. [3. izcēlumu](#)). Mēs konstatējām, ka astoņos no desmit projektiem, kas finansēti saskaņā ar 2016. gada uzaicinājumu, jau piedzīvota kavēšanās un prasīti pagarinājumi. Konstatējām, ka arī Covid-19 pandēmija ir ietekmējusi laika grafiku. Tātad vēl vairāk projektu, ko finansē saskaņā ar otro uzaicinājumu, varētu saskarsies ar šo problēmu, un tas rada risku projektu īstenošanai, īpaši tad, ja zaudēto ERAF finansējumu neaizstāj ar valsts finansējumu.

3. izcēlums

Piemērs grūtībām komandsadarbības projektā, kurš saņem ERAF papildu finansējumu

Finansējuma saņēmējs parakstīja pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” dotācijas nolīgumu 2019. gada oktobrī. Nolīgumam bija pievienota vadošās iestādes saistību vēstule par ERAF finansējuma piešķiršanu. Vadošā iestāde 2020. gada februārī izsludināja *ad hoc* uzaicinājumu saistībā ar šo projektu, pieprasot lielu skaitu dokumentu. Vēlāk vadošā iestāde trīs reizes pagarināja dokumentu iesniegšanas termiņu un sešas reizes (pēdējo reizi 2021. gada maijā) prasīja papildu dokumentus, lai pabeigtu plašo izvērtēšanas procesu. Pēc tam, kad vadošā iestāde bija pabeigusi smagnējo un ilgo izvērtēšanas procesu, ERAF dotācijas nolīgumu parakstīja 2021. gada jūnijā, t. i., gandrīz divus gadus pēc pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” dotācijas nolīguma parakstīšanas.

ERAF uzaicinājumā bija paredzēta iespēja 20 % no dotācijas izmantot ēku renovācijai. Vadošā iestāde 2021. gada janvārī atsauc šo klauzulu, jo uzskatīja, ka no attiecīgās darbības programmas nevar finansēt infrastruktūras izmaksas. Tā vietā tika ierosināts samazināt dotāciju un izsludināt jaunu uzaicinājumu cita pasākuma ietvaros, lai nodrošinātu infrastruktūras izmaksu segšanu. 2021. gada jūnija beigās otrais uzaicinājums vēl nebija izsludināts.

Izmaksas, ko sedz ar ERAF dotāciju, var būt radušās līdz 2023. gada septembra beigām, lai gan saskaņā ar dotācijas nolīgumam pievienoto darījumdarbības plānu ERAF finansējumu bija iecerēts izmantot visā projekta īstenošanas periodā (līdz 2026. gada beigām). Finansējuma saņēmējs ir norādījis, ka diezin vai finansējumu izdosies apgūt tik īsā laikā (no 2021. gada jūnija līdz 2023. gada septembrim).

58 EPT katedru projekti arī var saņemt papildu ERAF finansējumu. Divi no pieciem mūsu izlasē iekļautajiem projektiem saņēma šādu finansējumu, taču atkal ar ievērojamu kavēšanos – vienā gadījumā četrus gadus pēc pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” dotācijas piešķiršanas.

59 Eiropas Pētniecības izpildaģentūra (REA), kas atbild par projektu atlasī un īstenošanu, nespēja veikt ne i) pamatīgu *ex ante* novērtējumu par papildu finansējumu, kas piešķirts komandsadarbības projektiem, ne ii) *ex post* uzraudzību attiecībā uz finansējuma faktisko izmaksāšanu. Tas ierobežo REA spēju vajadzības gadījumā veikt korektīvus pasākumus. 2021. gada ziņojumā par rīcībpolitikas ietekmi REA uzsvēra:

- “Komandsadarbības projektos par papildu finansējumu ne vienmēr ziņo vienotā un saskaņotā veidā,” tāpēc ir grūti saņemto finansējumu salīdzināt ar projekta pieteikumā norādītajām saistībām;

- “papildu finansējuma izmaksāšana (...) ir stingrāk jāuzrauga”.

60 Mēs analizējām datus par papildu finansējumu visu komandsadarbības projektu dotācijas nolīgumos un konstatējām, ka dati nav skaidri un konsekventi. Līdzīgi secinājumi ir izdarīti *REA* ziņojumā par rīcībpolitikas ietekmi. Mēs konstatējām, ka

- 28 % no visiem projektu priekšlikumiem ietvēra gan nodrošinātu papildu finansējumu, gan nenodrošinātu finansējumu (dotācijas konkursa kārtībā, ienākumi no pētniecības projektiem u. c.), nenošķirot šos abus veidus;
- 56 % no visiem projektu priekšlikumiem ietvēra papildu finansējumu kā ieguldījumu natūrā, taču nebija pienācīgi aprakstīta ieguldījuma natūrā novērtēšanas kārtība;
- 36 % projektu ietvēra papildu finansējumu, kas ilgtu arī pēc septiņu gadu komandsadarbības projektu perioda. Projektu priekšlikumos ne vienmēr bija sniegta pietiekama informācija, uz kuras pamata aprēķināt to saistību daļu, kura būtu jāizpilda septiņu gadu periodā. Turklāt *REA* nevar pārbaudīt, vai papildu finansējumu faktiski izmaksā pēc projekta beigām.

61 Mēs atzīmējam, ka *REA* un/vai Komisija ir veikušas sākotnējus pasākumus, reaģējot uz secinājumiem *REA* 2021. gada ziņojumā par rīcībpolitikas ietekmi. Galvenokārt var atzīmēt, ka *REA* un/vai Komisija ir standartizējušas šādus divus aspektus: i) informāciju, kas par papildu finansējumu jāsniedz kopā ar projekta priekšlikumu, un ii) ziņošanu par papildu finansējuma progresu (tā, lai izpildāmās saistības varētu salīdzināt ar faktiski saņemtajām summām); turklāt ieguldījumu natūrā vairs nevar uzskatīt par papildu finansējumu.

62 Attiecībā uz problēmām, kuras ietekmē uzraudzību (sk. [59.](#) punktu), mēs konstatējām, ka šīs problēmas daļēji skaidrojamas ar to, ka valsts iestāžu un citu ieguldītāju saistību vēstules par papildu finansējuma piešķiršanu dažkārt ir neskaidras un nav iespējams panākt to obligātu ievērošanu. Piemēram,

- nav norādīta summa, par kuru uzņemtas saistības,
- izmantoti tādi formulējumi kā “mēs centīsimies ieguldīt [...] līdz [...] EUR gadā”,
- vispārēja apņemšanās finansēt visus projektus, kuri konkurē no konkrētās valsts, pastāvot riskam, ka nebūs iespējams atbalstīt visus beigās atlasītos projektus.

Starptautiskā līmeņa darbinieku pieņemšana darbā bija laikietilpīga

63 Mēs iztaujājām projektu finansējuma saņēmējus un analizējām mūsu izlasē iekļauto projektu periodiskos progresa ziņojumus (sk. [15. punktu](#)) un konstatējām, ka starptautiskā līmeņa darbinieku pieņemšana darbā ir izrādījusies sarežģīta un laikietilpīga (sk. [2. tabulu](#)). Līdzīgi secinājumi bija izdarīti REA 2021. gada jūnija ziņojumā par rīcībpolitikas ietekmi.

2. tabula. Darbā pieņemšanas problēmas mūsu izlasē iekļautajos projektos

	Komandsadarbība		EPT katedras	
	Projektu procentuālā daļa	Piezīmes	Projektu procentuālā daļa	Piezīmes
Darbā pieņemšana	75 %	Pieņemts darbā vismaz viens pētnieks no ārvalstīm.	80 %	Par katedras vadītāju pieņemts darbā augsta līmeņa starptautisks pētnieks.
	50 %	Problēmas saistībā ar starptautiskā līmeņa darbinieku pieņemšanu darbā.	80 %	Problēmas saistībā ar starptautiskā līmeņa darbinieku pieņemšanu darbā.
Darbinieku noturēšana	–	–	60 %	Finansēšanas periodā katedras vadītājs mainījās.
			50 %	Katedras vadītāju neizdevās noturēt pēc ES finansējuma beigām.

Avots: ERP veiktā informācijas analīze.

64 Starp iemesliem, kuru dēļ ir grūti piesaistīt un noturēt starptautiskā līmeņa darbiniekus, var minēt pētnieku nepieciešamību pārcelties un uzskatu, ka reizēm paplašināšanas pasākumu valstīs karjera nav tik pievilcīga. Izšķiroša nozīme var būt arī algas nepievilcībai, īpaši tad, ja pētniecības centri ir publiskas iestādes, kurām juridiski ierobežojumi liedz piedāvāt saviem darbiniekiem labākus nodarbināšanas noteikumus, tādējādi mazinot iespējas pieņemt darbā labākos starptautiskos pētniekus. REA ir apstiprinājusi, ka komandsadarbībā iesaistītie izcilības centri bieži vien pieņēma darbā tieši savas valsts kandidātus.

Ilgospējas nodrošināšana joprojām ir problemātiska

65 Ilgtspēja nozīmē, ka projektiem būtu jāpiedalās papildu konkursos uz turpmāku dotāciju finansējumu, kā arī jāizmanto iegūtie pētniecības rezultāti ienākumu gūšanai. Lai to panāktu, divi priekšnosacījumi ir pētniecības darba laba pamanāmība un saiknes ar uzņēmumiem, kuri spēj ieviest jauninājumus tirgū. Ilgtspējas nodrošināšana galvenokārt ir projektu finansējuma saņēmēju un valsts iestāžu uzdevums, taču Komisija var piedāvāt instrumentus ilgtspējas veicināšanai.

66 Mēs analizējam mūsu izlasē iekļauto vistālāk pārvērsto projektu periodiskos progresu ziņojumus (sk. 16. punktu) un šajos projektos radītos ienākumus un konstatējam, ka lielākajai daļai projektu nav nodrošināta ilgtermiņa ilgtspēja. Galvenās problēmas ir uzskaitītas 3. tabulā.

3. tabula. Problēmas, kuras kavē projektu ilgtermiņa ilgtspēju

Problēma	Komandsadarbība, projektu procentuālā daļa	EPT katedras, projektu procentuālā daļa
Grūtības, kas saistītas ar pētījumu rezultātu komerciālu izmantošanu	50 %	50 %
Papildus komandsadarbības / EPT katedru finansējumam nav bijusi dalība citos konkursos papildu pētniecības dotāciju nodrošināšanai	25 %	50 %
Nav nodibinātas saiknes ar uzņēmumiem	50 %	50 %
Finansējuma saņēmēji uzskata, ka pamanāmība ES pētniecības aprindās ir zema	100 %	75 %

Avots: ERP.

67 Mēs analizējam mūsu izlasē iekļauto komandsadarbības projektu dotācijas nolīgumus un konstatējam, ka 75 % nolīgumu bija iekļauti snieguma rādītāji attiecībā uz komercializāciju, tomēr revīzijas laikā neviens no šiem projektiem nebija tuvu attiecīgajam mērķim. Turklāt 50 % projektu līdz šim nav guvuši ienākumus.

68 Mūsu rezultāti, ko ieguvām, analizējot komandsadarbības projektu ilgtspēju, saskan ar REA rezultātiem:

- o REA apsekojumā, uz kura bāzes tika sagatavots REA 2021. gada ziņojums, 80 % respondentu no pirmā komandsadarbības uzaicinājuma iesniegt priekšlikumus

norādīja, ka ir spējusi piesaistīt dotācijas finansējumu, un 50 % norādīja, ka rada cita veida ieņēmumus. Tomēr nav skaidrs, vai ar pieejamajiem ieņēmumu avotiem pietiks, lai nodrošinātu izcilības centru finansiālo ilgtspēju. Turklāt 40 % respondentu norādīja, ka viņi vēl nevar gūt nekādus citus ieņēmumus, izņemot konkursa kārtā saņemto pētniecības finansējumu;

- o saskaņā ar vēl vienu REA dokumentu, proti, REA 2020. gada oktobrī veiktu analīzi, tikai trijos no desmit 2016. gada uzaicinājuma rezultātā īstenotajiem komandsadarbības projektiem bija izveidojusies saikne ar uzņēmumiem.

69 Lai komandsadarbības projektos uzlabotu komercializāciju, Padomes lēmumā, ar ko īsteno pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”, bija paredzēta iespēja “veidot saiknes ar inovatīvām kopām un apzināt izcilību dalībvalstīs un reģionos, kam ir zemāki rādītāji pētniecības, izstrādes un inovācijas jomā, tostarp recenzējot un piešķirot atzinību par izcilību tām iestādēm, kuras atbilst starptautiskiem standartiem”. Tomēr Komisija nav īstenojusi šo recenzēšanas praksi, un tikai ierobežotā mērā īsteno izcilības atzīšanu.

70 Mēs atzīmējam, ka pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” paplašināšanas sadaļā Komisija ir ieviesusi jaunu pasākumu “izcilības centru” atbalstam. Viens no nolūkiem ir zinātnei labāk saistīt ar uzņēmējdarbību. Tomēr nav garantiju, ka pašreizējos komandsadarbības projektos būs iespējams izmantot šo iniciatīvu, piemēram, jaunie izcilības centri ir balstīti uz konkrētiem tematiem, tātad citu tematu komandsadarbības projekti, iespējams, nevarēs iesaistīties. Turklāt ar šo iniciatīvu netiek risināts finansējuma saņēmēju informētības trūkums un nepilnīgā zinātība par to, kā vislabāk palielināt pētījumu rezultātu vērtību.

71 Gan pamatprogramma “Apvārsnis 2020”, gan “Apvārsnis Eiropa” piedāvā visām dalībvalstīm arī citas iniciatīvas, kuru mērķis ir veidot pētniecības aprindu saiknes ar uzņēmumiem, piemēram, zināšanu un inovācijas kopienas. Tomēr Komisija nav aktīvi veicinājusi projektu sasaistīšanu ar inovācijas kopienām.

72 Lai izplatītu pētījumu rezultātus un veicinātu to izmantošanu, Komisija uztur īpašu datubāzi, ko sauc par Kopienas Pētniecības un attīstības informācijas dienestu (*CORDIS*). Šī datubāze satur informāciju par visām ES atbalstītām pētniecības un izstrādes darbībām, tostarp par projektu rezultātiem un publikācijām, kas projektu finansējuma saņēmējiem ir jāreģistrē *CORDIS*. Tomēr mēs konstatējam, ka *CORDIS* sniegtā informācija ir novecojusi un tikai daļēji ticama (jo īpaši attiecībā uz EPT katedru projektiem).

Ir agrīni pierādījumi par konkrētiem rezultātiem

73 Ņemot vērā vienu no paplašināšanas pasākumu mērķiem (sk. [05.](#) punktu), proti, izvērst paplašināšanas pasākumu valstu dalību pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”, un paturot prātā, ka pasākumu ietekme sagaidāma tikai vidējā un ilgākā termiņā (sk. [12.](#) punktu), mēs aplūkojam agrīnas tendences attiecībā uz līdzdalību. Novērtējām arī, vai projektiem jau bija pirmie konkrētie rezultāti.

74 Salīdzinot Septīto pamatprogrammu un “Apvārsnis 2020”, paplašināšanas pasākumu valstu iegūtais finansējuma īpatsvars pieauga (+ 1,7 procentpunkti un krass pieaugums par + 31 % relatīvā izteiksmē) (sk. [4. tabulu](#)). Visas paplašināšanas pasākumu valstis, izņemot Horvātiju un Ungāriju, izvērsa dalību gan procentpunktos, gan relatīvā izteiksmē (sīkāku informāciju par katru dalībvalsti sk. [VI pielikumā](#)).

4. tabula. Septītās pamatprogrammas un pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” piešķirtā finansējuma īpatsvars valstu grupās (abu programmu beigās)

	7. pamatprogrammas piešķirtais finansējums (a)	“Apvārsnis 2020” piešķirtais finansējums (b)	Atšķirība (b-a)	Atšķirība (%) (b-a)/a
Valstis, uz kurām attiecas paplašināšanas pasākumi	5,5 %	7,2 %	+ 1,7	+ 31
Valstis, uz kurām neattiecas paplašināšanas pasākumi	68,4 %	71,5 %	+ 3,1	+ 4,5
Apvienotā Karaliste	15,5 %	11,5 %	- 4,0	- 25,8
Trešās valstis (izņemot Apvienoto Karalisti)	10,6 %	9,7 %	- 0,9	- 8,0

Avots: ERP, pamatojoties uz Septītās pamatprogrammas un pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datubāzēm.

75 Ja atskaita paplašināšanas pasākumiem paredzētās budžeta saistības, paplašināšanas pasākumu valstīm piešķirtā finansējuma pieaugums ir mazāk izteikts – 1,1 procentpunkts un 20 % relatīvā izteiksmē. Valstis, kuras vairāk piedalās paplašināšanas pasākumos (sk. **9. attēlu**), bija arī tās valstis, kurās vērojams vislielākais dalības pieaugums, ja salīdzina pāreju no Septītās pamatprogrammas uz pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”, gan saistībā ar finansējuma apjomu (sk. **10. tabulu IV pielikumā**), gan saistībā ar tīklošanos (sk. **7. attēlu**).

76 Mēs konstatējam, ka mūsu izlasē iekļautie projekti jau ir devuši vairākus gan nemateriālus, gan materiālus pozitīvus rezultātus. Komandsadarbības projektu rezultāti cita starpā bija šādi:

- finansējuma saņēmēji un vadošās iestādes uzskatīja, ka projekti piesaistīja lielu valsts un reģionālo iestāžu politisko interesi gan par atsevišķiem projektiem, gan vispārīgāk – par pētniecību un inovāciju paplašināšanas pasākumu valstīs;
- projekti radīja darbvietas pētniekiem un inovatoriem (trijos no četriem jaunajiem centriem, kurus mēs analizējam saistībā ar pirmo uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus, bija radītas katrā līdz pat 70 pētniecības darbvietām);
- jau ir vērojami daži rezultāti, galvenokārt zinātniskās publikācijas (četros projektos no pirmā uzaicinājuma, bet joprojām pārāk agri spriest par otrā uzaicinājuma projektiem);
- projektos piesaistītais papildu finansējums pārsniedza prasīto papildu finansējuma apjomu (sk. **11. punktu**).

77 EPT katedru projektos pirmo pozitīvo rezultātu piemēri ir šādi:

- finansējuma saņēmēji un vadošās iestādes ziņo, ka projekti ir piesaistījuši starptautisku atzinību katedru vadītājiem un uzņemtajām iestādēm;
- 80 % no izlasē iekļautajiem projektiem ir nākusi par labu pastiprināta tīklošanās;
- 60 % no izlasē iekļautajiem projektiem ir izdevies veikt strukturālas pārmaiņas uzņemtajā iestādē.

78 **4. izcēlumā** ir aprakstīti divi tādu projektu piemēri, kuri ir izrādījušies daudzsoļīgi un ar konkrētiem rezultātiem.

4. izcēlums

Pozitīvu rezultātu piemēri

Komandsadarbības projekts: daudzsološi rezultāti jau agrīnā stadijā

Projektu sāka 2017. gadā, un tā termiņš bija pieci gadi. Pēc četriem gadiem jaunizveidotajā izcilības centrā jau bija nodarbināti 68 darbinieki no 17 valstīm. Progresīvākie partneri palīdzēja veidot sakarus un pieņemt darbā starptautiskos pētniekus.

Pirmajos četros gados šim izcilības centram jau ir izdevies nodrošināt finansējumu 47 pētniecības projektiem (ieskaitot astoņus pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" projektus), sagatavot daudz zinātnisku publikāciju, izveidot saikni ar uzņēmumiem un iesniegt vienu patenta pieteikumu.

EPT katedru projekts: pozitīvi rezultāti

Projektu sāka 2015. gada jūlijā, un tā termiņš bija seši gadi. Katedras vadītājs sasniedza konkrētus rezultātus, un viņš joprojām strādā tajā pašā uzņēmumā iestādē arī pēc projekta beigām. Konkrēti, īstenojot projektu, uzņēmuma institūts tika mudināts i) apstiprināt ES pētnieku hartu un Rīcības kodeksu pētnieku pieņemšanai darbā, ii) uzlabot starptautisko tīklošanos; iii) palielināt par 20 % zinātniski recenzētu publikāciju skaitu attiecīgās EPT katedras pētniecības jomā un iv) izveidot tehnoloģijas nodošanas biroju, kas ir palīdzējis izvērst sadarbību ar rūpniecību un pētniecības rezultātu izmantošanu (jauni izgudrojumi, patenti, uzņēmējdarbības licences un atvasjaunuzņēmumi).

Turklāt pētnieku grupa ir nodrošinājusi dotācijas konkursa kārtībā, tostarp starptautiskas dotācijas. Šie pētnieki ļoti aktīvi iesaistījās arī Covid-19 izpētē.

Komisija nav ieviesusi pietiekamu kārtību paplašināšanas pasākumu ietekmes uzraudzībai

79 ES Finanšu regulā ir prasīts Komisijai noteikt programmu mērķus un uzraudzīt to sasniegšanu, izmantojot snieguma rādītājus. Mēs novērtējam, vai paplašināšanas pasākumu uzraudzības kārtība ir piemērota.

80 Jau 2015. gada pārskatā mēs norādījām uz pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" izstrādes nepilnībām, īpaši attiecībā uz snieguma rādītājiem, kā arī uz pārāk vispārīgiem un augsta līmeņa mērķiem.

81 Aplūkojot pamatprogrammai “Apvārsnis 2020” noteiktos rādītājus, redzams, ka tikai viens rādītājs attiecās uz “paplašināšanas” sadaļu (turklāt tas aptver tikai EPT katedras un mērķsadarbību): “Vairāk [procentos] publikāciju ietekmīgos žurnālos finansētās pētniecības organizācijas attiecīgajā pētniecības jomā (salīdzinājumā ar atsaucē periodu [trīs gadi] pirms dotācijas nolīguma parakstīšanas)”.

82 Kopš 2016. gada vairākos Komisijai un REA sagatavotos dokumentos ir uzsvērts, cik svarīgi ir ieviest datu vākšanu konkrētiem un izmērāmiem galvenajiem snieguma rādītājiem (GSR)⁵, īpaši komandsadarbības projektos. Piemēram, REA ir ierosinājusi ieviest GSR, ar kuriem varētu mērīt “strukturālās izmaiņas” organizācijā vai projektu priekšlikumos iekļauto informāciju, piemēram, patentu skaitu, licences nolīgumus, darbā pieņemtos pētniekus un jaunus finansētos pētniecības projektus.

83 Reaģējot uz šiem ierosinājumiem, Komisijas 2018.–2020. gada “paplašināšanas” darba programmā tika iekļautas šādas uzraudzībai svarīgas prasības:

- saistībā ar komandsadarbības projektiem jāpastiprina jauno/modernizēto izcilības centru potenciālā ietekme, izmantojot izmērāmus GSR, un ar rādītājiem jāapliecina arī pētniecības un inovācijas ekosistēmas uzlabojumi vidējā un ilgākā termiņā (piemēram, pētniecības intensitāte);
- saistībā ar EPT katedru projektiem darba programmā bija sniegti tādu rādītāju piemēri, ar kuriem var mērīt pētniecības izcilības pieaugumu (piemēram, publikācijas zinātniski recenzētos žurnālos, sadarbības nolīgumi ar uzņēmumiem, intelektuālais īpašums, jauni inovatīvi produkti un pakalpojumi).

84 Tomēr Komisija neizstrādāja detalizētus GSR komandsadarbībai, savukārt EPT katedru rādītājiem trūka bāzes vērtību un mērķrādītāju. Tā vietā rādītājus bija paredzēts noteikt un precizēt katra projekta dotācijas nolīgumā, bet, ja trūkst kopēju rādītāju, ir grūtāk izdarīt secinājumus par ietekmi.

85 Projektu finansējuma saņēmējiem ir regulāri jāziņo par progresu. Turklāt REA regulāri apseko un novērtē faktisko progresu, īpaši komandsadarbības projektos. Šajos

⁵ Galīgais ziņojums, *H2020 Advisory Group on Spreading Excellence and Widening Participation*, 2016. gada jūnijs; *Brainstorming on Future Widening Actions in Horizon Europe: Contribution from REA B5*, 2019. gada oktobris; REA, *Policy Impact Report on Teaming*, 2021. gada jūnijs.

apsekojumos ir veiksmīgi apzinātas galvenās projektos sastopamās problēmas (sk. 56. punktu).

86 Paplašināšanas pasākumu projektiem vajadzētu radīt vidēja vai ilgāka termiņa ietekmi uzņēmējās valstīs, tāpēc dotācijas nolīgumos ir iekļauts arī “rezultātu izplatīšanas un izmantošanas plāns”, ko finansējuma saņēmējiem vajadzētu īstenot pēc ES finansēšanas perioda beigām. Tomēr Komisija saistībā ar projektiem nav paredzējusi nekādus turpmākus pasākumus vai uzraudzību pēc finansēšanas perioda beigām.

Secinājumi un ieteikumi

87 Mūsu vispārējais secinājums ir tāds, ka pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” ietvaros ieviestie paplašināšanas pasākumi atbilst mērķim, jo ar tiem tika risināti daudzi iemesli, kuru dēļ dažas dalībvalstis maz piedalās pamatprogrammās. Tomēr, tā kā paplašināšanas pasākumu valstīs bija atšķirīgas pētniecības un inovācijas ekosistēmas, ne visu valstu ieguvumi bija līdzvērtīgi. Paplašināšanas pasākumu pilna ietekme būs jūtama turpmākajos gados. Lai gan šie pasākumi kopā ar citiem ES pasākumiem, kas stimulē reformas, var būt labs atspēriena punkts progresam pētniecības un inovācijas jomā saņēmējvalstīs, patiesas ilgtspējīgas pārmaiņas būs atkarīgas no tā, vai valstu valdības pilnībā uzsāks savu lomu un atzīs pētniecību un inovāciju par prioritāti gan investīciju, gan reformu ziņā.

88 Ar pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” paplašināšanas pasākumiem tika risinātas daudzas no problēmām, kuras bija apzinātas kā tādas, kas ietekmē pētniecības un inovācijas sniegumu. Taču šie pasākumi lielākoties darbojas tikai kā progresa katalizators, jo izšķiroša nozīme valsts snieguma nodrošināšanai ir valsts pētniecības un inovācijas investīciju apjomam un reformām, tāpat stratēģiskiem valsts lēmumiem (sk. 20.–27. punktu).

89 Politikas atbalsta instruments ir viens no instrumentiem, ko ES ir ieviesusi, lai stimulētu reformas dalībvalstīs. Nesenākais ieviestais instruments ir Atvēršanās un noturības mehānisms. Komisija ir izmantojusi Politikas atbalsta instrumenta īstenošanā gūto pieredzi, īpaši no 2019. gada, lai to selektīvi izmantotu ar Eiropas pusgadu saistītajā darbā. Tomēr Politikas atbalsta instrumenta iespējas rosināt nepieciešamās izmaiņas valstu sistēmās bija ierobežotas, jo i) Politikas atbalsta instrumenta pieejamie resursi bija ierobežoti, ii) ne visas paplašināšanas pasākumu valstis pieteicās uz Politikas atbalsta instrumenta atbalstu un iii) dalībvalstis varēja brīvi izlemt, cik lielā mērā tās īsteno Politikas atbalsta instrumenta ietvaros apzinātās reformas (sk. 28.–37. punktu).

90 Komisija vēl nav pilnībā ieviesusi savā 2019. gada Politikas atbalsta instrumenta novērtējumā iekļautos ieteikumus un ir paziņojusi, ka plāno i) vēl vairāk izvērst dialogu par valstu stratēģijām: gan Komisijas un to dalībvalstu dialogu, kuras vēlas iesaistīties šajā procesā, gan dalībvalstu savstarpējo dialogu un ii) vairāk pūļu veltīt rezultātu izplatīšanai un komunikācijai. Politikas atbalsta instruments ir uz pieprasījuma balstīts instruments, un līdz ar to 2021.–2027. gada periodam ir ieviest jauns elements “PSF Open”. Dalībvalstis šo elementu var izmantot, lai pieteiktos uz atbalstu

pētniecības un inovācijas sistēmu reformēšanai, bet Komisijai vēl ir jādefinē visi praktiskie aspekti (sk. 38.–41. punktu).

1. ieteikums. Nostiprināt Politikas atbalsta instrumenta izmantošanu

Lai efektīvi izmantotu tās rīcībā esošos instrumentus, ar kuriem iespējams rosināt izmaiņas valstu pētniecības un inovācijas sistēmās un tādējādi panākt progresu paplašināšanas pasākumu valstīs, mēs iesakām Komisijai

- a) ar konkrētu rīcību parādīt un īstenot savus nodomus, proti, i) labāk izplatīt un komunicēt Politikas atbalsta instrumenta rezultātus un ii) uzlabot dialogu (piemēram, lemt par dialoga mērķi, rīkiem, grafiku un regularitāti), turklāt dialoga iznākums būtu jāņem vērā arī Komisijas darbā saistībā ar Eiropas pusgadu un saistībā ar uzraudzību, ko Komisija piemēro atveseļošanas un noturības plānu atskaides punktu sasniegšanai;
- b) izstrādāt PAI papildinājumu “PSF Open” tādā veidā, lai ar to varētu pastāvīgi atbalstīt valsts iestādes, kuras īsteno reformas, vai nu Politikas atbalsta instrumenta darbību sakarā pieņemto ieteikumu rezultātā, vai arī Eiropas pusgada ietvaros, kā arī saskaņā ar atveseļošanas un noturības plāniem.

Ieviešanas mērķtermiņš: a) līdz 2022. gada beigām, b) 2023. gada vidū.

91 Mēs konstatējam, ka lielākā daļa paplašināšanas pasākumu valstu maz piedalījās pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”, ja ņem vērā uz vienu iedzīvotāju saņemto summu, un bija vājāk saistītas ar partneriem Eiropas Savienībā. Tomēr dažu paplašināšanas pasākumu valstu līdzdalība un sasaiste ar partneriem bija gandrīz tādā pašā līmenī kā snieguma ziņā vadībā esošām valstīm, uz kurām paplašināšanas pasākumi neattiecas (sk. 45.–51. punktu).

92 Lēmumu par to, uz kurām valstīm attieksies pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” paplašināšanas pasākumi, pieņēma likumdevēji. Šo lēmumu nav paredzēts pārskatīt termiņa vidū. Lai palīdzētu, Komisija ir piedāvājusi analīzi, kurā aplūkoti daži atlasīti rādītāji, ar kuriem var raksturot zema snieguma iemeslus. Analīzē nebija aplūkota katras valsts i) līdzdalības pakāpe iepriekšējās pamatprogrammās un ii) sasaiste ar partneriem Eiropas Savienībā (sk. 42.–44. punktu).

2. ieteikums. Censties panākt paplašināšanas pasākumu valstu viendabīgāku piedalīšanos

Lai izvairītos no tā, ka lielāko daļu paplašināšanas projektu īsteno tikai dažās valstīs, mēs iesakām Komisijai ciešāk uzraudzīt dalības līmeni pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” paplašināšanas pasākumos un, ja regulāri var novērot lielu nevienādību, iesakām ieviest pasākumus vienmērīgākas dalības nodrošināšanai.

ieviešanas mērķtermiņš: paplašināšanas pasākumu īstenošanas gaitā.

93 Komandsadarbības un EPT katedru projektu finansējuma saņēmēji ir saskārušies ar vairākām problēmām, kas ir izraisījušas kavēšanos un/vai var negatīvi ietekmēt projektu rezultātus (sk. 52. un 53. punktu). Galvenās problēmas bija šādas:

- ar kavēšanos tika saņemts papildu finansējums līdztekus pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” dotācijām. Lielākā daļa papildu finansējuma, īpaši komandsadarbības projektiem, nāk no ERAF. Turklāt, lai gan komandsadarbības projektus var īstenot līdz 2026. gadam, ar ERAF dotācijām sedzamās izmaksas var būt radušās tikai līdz 2023. gada beigām, tāpēc dažiem finansējuma saņēmējiem varētu būt grūti apgūt līdzekļus (sk. 54.–62. punktu);
- bija grūti pieņemt darbā starptautiskus pētniekus (sk. 63. un 64. punktu). Tas izrādījās laikietilpīgs process, bet galu galā vairākumā projektu izdevās piesaistīt vajadzīgos speciālistus;
- bija problēmas ar projektu ilgtermiņa ilgtspējas nodrošināšanu. To iespējams izdarīt, piemēram, palielinot pamanāmību un veidojot saiknes ar uzņēmumiem, lai veicinātu pētniecības rezultātu izmantošanu (sk. 65.–72. punktu).

94 Papildu finansējums ir kritiski svarīgs, īpaši, lai finansētu infrastruktūru un aprīkojumu izcilības centros, kuri saņem atbalstu komandsadarbībai. Tomēr Eiropas Pētniecības izpildaģentūra (REA) nespēja pienācīgi novērtēt un uzraudzīt šo finansējumu, galvenokārt tāpēc, ka trūka saskaņotu datu vai dažos gadījumos – finansējuma sniedzēju apņemšanās nebija stingra (sk. 59.–62. punktu).

3. ieteikums. Stimulēt papildu finansējuma savlaicīgu pieejamību

Lai mazinātu risku, ka projektos ir grūti piesaistīt papildu finansējumu no ERAF darbības programmām, mēs iesakām Komisijai mudināt vadošās iestādes izmantot vienkāršotu dotāciju apstiprināšanas procesu, piemēram, pilnībā ņemot vērā novērtējumu, kas izstrādāts pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” finansējuma saņemšanai.

ieviešanas mērķtermiņš: līdz 2022. gada beigām.

95 Komandsadarbības projektu un EPT katedru projektu mērķis ir radīt ilgstošu ietekmi, tomēr analizētajos projektos bija vērojama tikai ierobežota spēja izmantot iegūtos pētījumu rezultātus. Lai gan ilgspējas nodrošināšana galvenokārt ir finansējuma saņēmēju un valsts publisko iestāžu atbildības sfērā, arī Komisija sniedz attiecīgu atbalstu, proti, nāk klajā ar iniciatīvām (saskaņā ar pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” un “Apvārsnis Eiropa”), kuru mērķis ir veidot pētniecības un uzņēmējdarbības saiknes. Tomēr nav garantiju, ka šīs iniciatīvas aptvers pašreizējos komandsadarbības un EPT katedru projektus (sk. [65.–71.](#) punktu).

96 *CORDIS* datubāze, kurā ir iekļauti pamatprogrammās atbalstītu projektu rezultāti, netiek efektīvi izmantota, lai veicinātu komandsadarbības un EPT katedru projektu pētniecības rezultātu pamanāmību un izmantošanu. Tas tāpēc, ka šī datubāze netiek sistemātiski atjaunināta (sk. [72.](#) punktu).

4. ieteikums. Palielināt projektu finansējuma saņēmēju spēju izmantot pētījumu rezultātus

Lai uzlabotu projektu ilgspējas izredzes, mēs iesakām Komisijai

- a) sniegt atbalstu (piemēram, mācības un izaugsmes vadību) paplašināšanas pasākumu projektiem, īpaši komandsadarbības projektiem, lai tie varētu palielināt pētījumu rezultātu vērtību;
- b) veicināt projektu finansējuma saņēmēju un potenciālo rūpniecības partneru kontaktus, īpaši izmantojot jau pastāvošās ES iniciatīvas, kuru mērķis ir veidot pētniecības un uzņēmējdarbības saiknes (piemēram, zināšanu un inovāciju kopienas);

- c) vēl vairāk atbalstīt projektu pamanāmību, mudinot finansējuma saņēmējus regulāri atjaunināt projektu rezultātus un darot tos publiski pieejamus šim nolūkam izveidotās ES platformās.

ieviešanas mērķtermiņš: līdz 2023. gada beigām.

97 Revīzijas laikā bija pārāgri novērtēt, vai paplašināšanas pasākumi ir devuši gaidīto stimulu paplašināšanas pasākumu valstu snieguma uzlabošanai, jo ietekme būs jūtama tikai pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” īstenošanas vidusposmā. Tāpēc nav pārsteigums, ka pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” perioda beigās paplašināšanas pasākumu valstu dalības līmenis, kas tiek novērots kopš Septītās pamatprogrammas, nedaudz palielinājās tikai pakāpeniski (īpaši, ja atskaita paplašināšanas pasākumiem speciāli rezervētā finansējuma ietekmi) (sk. **73.–75.** punktu).

98 Tomēr pat tagad agrīnā posmā un neraugoties uz iepriekš aprakstītajām īstenošanas grūtībām, mēs konstatējam vairākus pirmos pozitīvos rezultātus komandsadarbības un EPT katedru projektos. Sevišķi komandsadarbības partneri ir piesaistījuši vērā ņemamas papildu finansējuma summas, sākuši publicēt zinātniskos rezultātus un nodrošinājuši darbu pētniekiem; lielākajā daļā EPT katedru projektu ir izdevies veicināt strukturālas pārmaiņas uzņemošajās iestādēs (sk. **76.–78.** punktu).

99 Ir bijis problemātiski uzraudzīt, kā veicas ar mērķi “izcilības izplatīšana un dalības paplašināšana” un ar atsevišķiem pasākumiem (tostarp komandsadarbību un EPT katedrām), jo ir trūkuši snieguma rādītāji vai, ja tādi ir ieviesti (EPT katedras), tomēr ir trūkušas bāzes vērtības un mērķrādītāji. Turklāt Komisija nav paredzējusi uzraudzīt projektus pēc to pabeigšanas, lai gan i) viens no galvenajiem mērķiem ir darbību turpināšanās un ii) daudzi rezultāti un ietekme būs novērojama tikai pēc projektu beigām (sk. **79.–86.** punktu).

5. ieteikums. Nostiprināt paplašināšanas pasākumu uzraudzību

Lai efektīvi uzraudzītu paplašināšanas pasākumus un to ietekmi, mēs iesakām Komisijai

- a) noteikt konkrētus mērķus katram pasākumam un izteikt tos atbilstošos galvenajos snieguma rādītājos (GSR);
- b) veikt komandsadarbības projektu pēcpārbaudes arī pēc to beigām, lai varētu izdarīt secinājumus par projektu ietekmi vidējā un ilgākā termiņā.

ieviešanas mērķtermiņš: a) līdz 2024. gada beigām, b) divos gados pēc projektu slēgšanas.

Šo ziņojumu 2022. gada 3. maijā Luksemburgā pieņēma IV apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas loceklis Mihails Kozlovs.

Revīzijas palātas vārdā —

Klaus-Heiner Lehne
priekšsēdētājs

Pielikumi

I pielikums. Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” paplašināšanas pasākumi

Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” paplašināšanas pasākumu budžets ir 2,95 miljardi EUR (3 % no “Apvārsnis Eiropa” budžeta). Shēma tagad ir izvēsta un ietver vēl četrus šē turpmāk uzskaitītos papildu pasākumus.

- Universitātēm paredzētās izcilības iniciatīvas mērķis ir pārveidot augstākās izglītības nozari un ar to saistītās ekosistēmas, tostarp ārpus universitātēm darbošos pētniecības centrus.
- Izcilības centru mērķis ir veicināt inovācijas ekosistēmas paplašināšanas pasākumu valstīs un citās valstīs, veidojot labākas saiknes starp akadēmiskajām aprindām, uzņēmumiem un valdībām saskaņā ar reģionālajām vai valstu viedās specializācijas stratēģijām.
- Intelektuālā darbaspēka apriti iecerēts īstenot ar dažādu dotāciju kombinēšanu, un šīs aprites mērķis ir pētnieku acīs palielināt paplašināšanas valstu struktūru pievilcību, nodrošinot dotācijas konkursa kārtībā un izplatot pievilcīgu darba apstākļu un nodarbinātības praksi.
- Pievienošanās mehānisms ir paredzēts tam, lai struktūrām, kuras nāk no valstīm ar zemu sniegumu pētniecībā un inovācijā, ļautu pievienoties jau atlasītām uz sadarbību vērstām pētniecības un inovācijas darbībām.

5. tabulā ir parādīti budžeta piešķirumi šiem dažādajiem pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” pasākumiem.

5. tabula. Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” paplašināšanas pasākumi

Pasākums/instruments	Pieejamais finansējums (miljoni EUR)	Īpatsvars paplašināšanas pasākumu budžetā
Komandsadarbība	743,6	26 %
Mērķsadarbība	486,2	17 %
EPT katedras	343,2	12 %
<i>COST</i>	400,4	14 %
Izcilības iniciatīva universitātēm	286,0	10 %
Izcilības centri (inovācijas ekosistēmas)	257,4	9 %
Intelektuālā darbaspēka aprīte	143,0	5 %
Atbalsta pakete (tostarp “PSF Open”)	57,2	2 %
Pievienošanās mehānisms	143,0	5 %

Avots: ERP, pamatojoties uz Eiropas Komisijas sniegto informāciju.

II pielikums. Metodoloģija

Pierādījumu vākšanai revīzijā veicām šādas darbības:

- 1) pārbaudījām publiski pieejamus dokumentus un Komisijas iekšējos dokumentus, tostarp juridiskos dokumentus, pamatnostādnes, ietekmes novērtējumus, izvērtējuma un uzraudzības ziņojumus, paziņojumus;
- 2) anketējām un faktu pārbaudes videokonferencēs intervējām darbiniekus no paplašināšanas valstu vadošajām iestādēm un valstu kontaktpunktiem, aptverot piecas dalībvalstis (Horvātiju, Poliju, Portugāli, Rumāniju un Slovēniju), kuras atlasījām, pamatojoties uz valstu sniegumu pētniecības un inovācijas jomā, vispārējo dalību pamatprogrammā un konkrēti dalību paplašināšanas pasākumos;
- 3) analizējām statistikas datus no dažādiem avotiem: *CORDA*, *Business Objects*, inovācijas rezultātu pārskats, *Eurostat* un *CORDIS*;
- 4) padziļināti analizējām komandsadarbības un EPT katedru projektu izlasi, ko revidenti veidoja uz profesionālā sprieduma pamata, īpaši atlasot jau tālāk īstenošanas stadijā esošus projektus (sk. [6. tabulu](#)). Padziļinātās analīzes ietvaros i) izskatījām ar projektiem saistīto dokumentāciju (priekšlikumus, dotācijas nolīgumus, uzraudzības ziņojumus u. c.) un ii) anketējām un faktu pārbaudes videokonferencēs intervējām finansējuma saņēmējus;
- 5) padziļināti analizējām visu komandsadarbības projektu papildu finansējumu.

6. tabula. Komandsadarbības un EPT katedru projektu izlase

Uzaicinājums iesniegt priekšlikumus	Finansēto projektu skaits	Izlase	Aptvērums
Komandsadarbība 2016.–2017. g.	10 ⁽¹⁾	4	40 %
Komandsadarbība 2018.–2019. g.	14	2	14 %
Komandsadarbība kopā	24	6	25 %
EPT katedras	59	5	8 %

Piezīme. ⁽¹⁾ Sākumā komandsadarbības dotāciju ieguva 11 projekti, taču 2020. gadā vienu projektu pārtrauca pirms īstenošanas termiņa beigām.

Avots: ERP.

III pielikums. Pētniecības un inovācijas jomas investīciju saistība ar pētniecības un inovācijas sniegumu

Mēs konstatējam šādu pozitīvu attiecību:

- o valsts pētniecības un inovācijas investīciju apjoms uz vienu iedzīvotāju ir pozitīvi saistīts ar sniegumu, kas izmērīts Eiropas inovācijas rezultātu pārskatā (summāro inovāciju rādītājs). Jo lielākas bija valsts pētniecības un inovācijas investīcijas uz vienu iedzīvotāju 2014.–2020. gada periodā, jo augstāka bija valsts vieta 2021. gada Eiropas inovācijas rezultātu pārskatā (sk. [10. attēlu](#));
- o valsts pētniecības un inovācijas investīciju apjoms uz vienu iedzīvotāju (2014.–2020. gada periodā) ir pozitīvi saistīts ar dalības līmeni pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” (sk. [11. attēlu](#)).

10. attēls. Valsts pētniecības un inovācijas investīciju apjoma uz vienu iedzīvotāju (2014.–2020. g.) saistība ar 2021. gada Eiropas inovācijas rezultātu pārskatu

Investīcijas pētniecībā un inovācijā (2014.–2020. g.)

tūkstoši EUR uz vienu iedzīvotāju

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat un 2021. gada Eiropas inovācijas rezultātu pārskata datiem.

11. attēlā ir parādīta saistība starp valstu investīcijām pētniecībā un inovācijā uz vienu iedzīvotāju (2014.–2020. gads) un dalību pamatprogrammā “Apvārsnis 2020”.

Determinācijas koeficients (R^2), kas izskaidro viena mainīgā variācijas proporciju, ko var paredzēt, balstoties uz otru mainīgo, ir vienāds ar 0,45. Tomēr, ja atņem Kipru (datu izlecošā vērtība), R^2 vērtība palielinās līdz 0,65. Lielākā daļa paplašināšanas pasākumu valstu ir koncentrētas kreisajā apakšējā stūrī, kas liecina gan par nelielu valsts pētniecības un inovācijas investīciju apjomu, gan par nelielu pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” finansējumu uz vienu iedzīvotāju. Visas paplašināšanas pasākumu valstis, izņemot Čehiju un Luksemburgu, ir zem tendences līnijas.

11. attēls. Saistība starp valstu investīcijām pētniecībā un inovācijā uz vienu iedzīvotāju (2014.–2020. gads) un dalību pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” (programmas beigās piešķirtie līdzekļi)

Investīcijas pētniecībā un inovācijā (2014.–2020. g.)
tūkstoši EUR uz vienu iedzīvotāju

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat datiem un pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datubāzi.

IV pielikums. Konkrētām valstīm adresētie ieteikumi attiecībā uz pētniecību un inovāciju

Paplašināšanas pasākumu valstīm 2014.–2020. gada periodā sniegtie ieteikumi attiecībā uz pētniecību un inovāciju bija šādi:

- 2014. gads: ieteikumus saņēma 10 no 15 paplašināšanas pasākumu valstīm, un galvenais ieteikums bija veidot saiknes starp pētniecību un inovāciju un rūpniecības politiku;
- 2015.–2018. gads: katru gadu tika sniegti ieteikumi divām līdz piecām valstīm. Piecām valstīm ieteikumi netika adresēti (Bulgārija, Horvātija, Ungārija, Slovēnija, Rumānija);
- 2019. gads: visām, izņemot vienu, paplašināšanas pasākumu valstīm tika adresēts ieteikums ar investīcijām saistīto ekonomikas politiku koncentrēt uz pētniecību un inovāciju;
- 2020. gads: ieteikumus saņēma 10 no 15 valstīm, un galvenais ieteikums bija koncentrēt investīcijas pētniecībā un inovācijā.

V pielikums. Rādītāji, kas izmantoti analīzē, kuru Komisija iesniedza likumdevējiem, lai izvēlētos paplašināšanas pasākumu valstis

a) Pamatprogramma “Apvārsnis 2020”:

Dalībvalstij bija jāiegūst mazāk nekā 70 % no vidējā ES-27 saliktā pētniecības izcilības rādītāja, kurš sastāv no četriem mainīgajiem:

- o tādu bieži citētu publikāciju īpatsvars, kurām vismaz viens no autoriem ir saistīts ar konkrēto valsti;
- o augstākā līmeņa zinātnisko universitāšu un publisku pētniecības organizāciju skaits valstī;
- o patentu pieteikumi;
- o saņemto Eiropas Pētniecības padomes dotāciju kopējā vērtība.

b) Pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa”:

- o nacionālais kopienākums ir mazāks par 90 % no ES vidējā rādītāja;
- o attiecībā uz katru valsti – pētnieku zinātnisko publikāciju procentuālā daļa, kas ierindojas starp 10 % biežāk citēto darbu (t. i., citēti citās pētniecības publikācijās);
- o patentu pieteikumu skaits uz miljonu iedzīvotāju ir zem ES vidējā rādītāja.

VI pielikums. Statistika

7. un **8. tabulā** ir parādīta paplašināšanas pasākumu valstu līdzdalība abos analizētajos pasākumos. Ir parādīts, cik no iesniegtajiem projektu priekšlikumiem konkursa atlases procesa beigās tika atlasīti finansēšanai. Galvenais faktors, kas ietekmē to, cik sekmīga ir konkrētā valsts, ir valsts vispārējais pētniecības un inovācijas jomas sniegums. Citi faktori ir, piemēram: iepriekšējā līdzdalībā gūtā pieredze, valsts iesaistīto dalībnieku apvienotie centieni, kas vērsti uz sekmīgas līdzdalības palielināšanu, kā arī pastāvošie sakari ar tīkliem. Šie novērojumi saskan ar mūsu [īpašo ziņojumu 02/2020](#) (43. punkts) par MVU instrumentu.

7. tabula. Katrā valstī iesniegtie un finansētie komandsadarbības priekšlikumi (programmas beigās)

Valsts	Iesniegtie priekšlikumi (a)	Finansētie projekti (b)	Sekmīgu rezultātu īpatsvars (b/a)	Visu finansēto projektu īpatsvars
Kipra	41	6	15 %	24 %
Portugāle	21	3 ⁽²⁾	14 %	12 %
Čehija	28	3	11 %	12 %
Polija	32	3	9 %	12 %
Latvija	14	2	14 %	8 %
Ungārija	17	2	12 %	8 %
Bulgārija	28	2	7 %	8 %
Igaunija	11	1	9 %	4 %
Slovākija	18	1	6 %	4 %
Slovēnija	20	1	5 %	4 %
Serbija ⁽¹⁾	30	1	3 %	4 %
Lietuva	9	–	0 %	–
Rumānija	44	–	0 %	–
Horvātija	16	–	0 %	–
Malta	9	–	0 %	–
Luksemburga	2	–	0 %	–

Piezīmes.

⁽¹⁾ Paplašināšanas pasākumos var piedalīties arī pamatprogrammas “[Apvārsnis 2020](#)” asociētās valstis.

⁽²⁾ Te ir ieskaitīts arī viens projekts, kuru pārtrauca 2020. gadā, t. i., pirms īstenošanas termiņa beigām.

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas “[Apvārsnis 2020](#)” datubāzi.

8. tabula. Katrā valstī iesniegtie un finansētie EPT katedru priekšlikumi (programmas beigās)

Valsts	Iesniegtie priekšlikumi (a)	Finansētie projekti (b)	Sekmīgu rezultātu īpatsvars (b/a)	Visu finansēto projektu īpatsvars
Portugāle	61	16	26 %	27 %
Igaunija	43	14	33 %	24 %
Polija	46	6	13 %	10 %
Kipra	27	5	19 %	8 %
Čehija	23	4	17 %	7 %
Slovēnija	39	3	8 %	5 %
Turcija ⁽¹⁾	7	2	29 %	3 %
Rumānija	12	2	17 %	3 %
Horvātija	14	2	14 %	3 %
Luksemburga	5	1	20 %	2 %
Bulgārija	15	1	7 %	2 %
Lietuva	15	1	7 %	2 %
Serbija ⁽¹⁾	18	1	6 %	2 %
Slovākija	16	1	6 %	2 %
Latvija	20	–	0 %	–
Malta	6	–	0 %	–
Ungārija	6	–	0 %	–

Piezīme. ⁽¹⁾Paplašināšanas pasākumos var piedalīties arī pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” asociētās valstis.

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” datubāzi.

**9. tabula. Katrai valstij piešķirtā pamatprogrammas “Apvārsnis 2020”
paplašināšanas pasākumu finansējuma sadalījums (programmas beigās)**

Dalībvalsts / valstu bloks	Saistības (miljoni EUR) (atskaitot <i>COST</i>)
Portugāle	102,3
Kipra	88,2
Polija	59,4
Igaunija	52,9
Čehija	50,1
Bulgārija	30,1
Latvija	28,3
Slovēnija	26,0
Ungārija	24,8
Slovākija	18,0
Rumānija	10,2
Horvātija	9,9
Lietuva	5,3
Luksemburga	4,7
Malta	4,1
Valstis, uz kurām neattiecas paplašināšanas pasākumi	157,5
Trešās valstis (ieskaitot Apvienoto Karalisti)	82,3

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” infopaneli.

10. tabula. Katrai valstij piešķirto līdzekļu salīdzinājums – Septītā pamatprogramma un pamatprogramma “Apvārsnis 2020” (abu programmu beigās)

Dalībvalsts / valstu bloks	7. PP (mljrd. EUR)	“Apvārsnis 2020” (mljrd. EUR)	7. PP īpatsvars (a)	“Apvārsnis 2020” īpatsvars (b)	Atšķirība (b-a)	Atšķirība (%) (b-a)/a
Vācija	7,13	9,97	15,70 %	14,74 %	-0,96	-6,1
Francija	5,21	7,34	11,48 %	10,86 %	-0,62	-5,4
Spānija	3,30	6,34	7,27 %	9,37 %	2,10	28,9
Itālija	3,63	5,62	8,00 %	8,31 %	0,31	3,9
Nīderlande	3,42	5,33	7,52 %	7,88 %	0,36	4,8
Beļģija	1,84	3,39	4,05 %	5,01 %	0,96	23,7
Zviedrija	1,75	2,29	3,85 %	3,39 %	-0,46	-11,9
Austrija	1,19	1,92	2,62 %	2,84 %	0,22	8,4
Dānija	1,08	1,76	2,38 %	2,60 %	0,22	9,2
Grieķija	1,02	1,70	2,25 %	2,51 %	0,26	11,6
Somija	0,87	1,52	1,93 %	2,25 %	0,32	16,6
Īrija	0,63	1,19	1,38 %	1,77 %	0,39	28,3
Portugāle	0,53	1,15	1,16 %	1,70 %	0,54	46,6
Polija	0,44	0,74	0,97 %	1,10 %	0,13	13,4
Čehija	0,29	0,50	0,63 %	0,74 %	0,11	17,5
Slovēnija	0,17	0,38	0,38 %	0,56 %	0,18	47,4
Ungārija	0,29	0,37	0,64 %	0,55 %	-0,09	-14,1
Kipra	0,09	0,32	0,21 %	0,47 %	0,26	123,8
Rumānija	0,15	0,30	0,34 %	0,44 %	0,10	29,4
Igaunija	0,10	0,27	0,21 %	0,41 %	0,20	95,2
Luksemburga	0,06	0,20	0,13 %	0,29 %	0,16	123,1
Bulgārija	0,10	0,16	0,22 %	0,24 %	0,02	9,1
Slovākija	0,08	0,14	0,17 %	0,21 %	0,04	23,5
Horvātija	0,09	0,14	0,20 %	0,20 %	0,00	0,0
Latvija	0,05	0,12	0,11 %	0,17 %	0,06	54,5

Dalībvalsts / valstu bloks	7. PP (mljrd. EUR)	"Apvārsnis 2020" (mljrd. EUR)	7. PP īpatsvars (a)	"Apvārsnis 2020" īpatsvars (b)	Atšķirība (b-a)	Atšķirība (%) (b-a)/a
Lietuva	0,05	0,10	0,11 %	0,14 %	0,03	27,3
Malta	0,02	0,04	0,05 %	0,06 %	0,01	20,0
Trešās valstis (Apvienotā Karaliste)	7,03	7,75	15,48 %	11,46 %	-4,02	-26,0
Trešās valstis (citas)	4,80	6,58	10,56 %	9,72	-0,84	-8,0
KOPĀ	45,41	67,62				

Avots: ERP, pamatojoties uz pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" infopaneli.

Akronīmi un saīsinājumi

ANM: Atvērēšanas un noturības mehānisms

CORDIS: Kopienas Pētniecības un attīstības informācijas dienests [*Community Research and Development Information Service*]

COST: Eiropas sadarbība zinātnes un tehnoloģiju jomā [*European Cooperation in Science and Technology*]

ERAF: Eiropas Reģionālās attīstības fonds

GSR: galvenais snieguma rādītājs

IKP: iekšzemes kopprodukts

PAI: Politikas atbalsta instruments

PP: pamatprogramma

REA: Eiropas Pētniecības izpildaģentūra

RTD ĢD: Komisijas Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts

Glosārijs

Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM): ES finansiālā atbalsta mehānisms, kura mērķis ir mazināt Covid-19 pandēmijas ekonomiskās un sociālās sekas un stimulēt atlabšanu vidējā termiņā, vienlaikus veicinot zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Budžeta saistības: budžetā īpaši rezervēta summa, kas paredzēta konkrētam izdevumu postenim, piemēram, konkrētam līgumam vai dotācijas nolīgumam.

Darbības programma: pamata satvars ES finansētu kohēzijas projektu īstenošanai noteiktā periodā; darbības programmā iekļautas prioritātes un mērķi, kas noteikti partnerības nolīgumā starp Komisiju un atsevišķām dalībvalstīm.

Eiropas pusgads: ikgadējais cikls, kas nodrošina satvaru ES dalībvalstu ekonomikas politikas koordinēšanai un progresu uzraudzībai.

Eiropas Reģionālās attīstības fonds: ES fonds, kas stiprina ekonomisko un sociālo kohēziju Eiropas Savienībā, finansējot investīcijas, kas mazina reģionu atšķirības.

Finansējuma piešķiršana, pamatojoties uz izcilību: finansējuma piešķiršana, pamatojoties uz uzaicinājumiem iesniegt priekšlikumus konkursa kārtībā, kā arī pamatojoties uz neatkarīgu un nopelnos balstītu profesionālizvērtēšanu, izvēloties tikai labākos projektus neatkarīgi no ģeogrāfiskā sadalījuma.

Finanšu instruments: finansiāls atbalsts no ES budžeta pašu kapitāla vai kvazikapitāla investīciju, aizdevumu vai garantiju, vai citu riska dalīšanas instrumentu veidā.

leguldījums natūrā: nefinanšu resursi, kurus trešās personas bez maksas dara pieejamus atbalsta saņēmējam.

Komiteju procedūra: komiteju procedūru izmanto tad, ja Komisijai konkrētā tiesību aktā ir piešķirtas attiecīgā akta īstenošanas pilnvaras. Šādos gadījumos Komisijai palīdz komiteja, kuras sastāvā ir visu ES valstu pārstāvji. Komiteja sniedz oficiālu atzinumu, parasti balsojot, par Komisijas ierosinātajiem pasākumiem. Atkarībā no procedūras komitejas atzinumi Komisijai ir lielākā vai mazākā mērā saistoši.

Konkrētā vietā bāzēta inovācija: šādu inovāciju veicina cieša mijiedarbība, kurā ir iesaistīti inovācijas dalībnieki – uzņēmumi, pētniecības iestādes un vietējās/reģionālās pašvaldības – tuvā teritoriālā kontekstā, kur ģeogrāfisks tuvums veicina zināšanu apmaiņu un sadarbību.

Konkrētām valstīm adresēti ieteikumi: ikgadēji norādījumi, ko Komisija Eiropas pusgada ietvaros sniedz atsevišķām dalībvalstīm par šo valstu makroekonomikas, budžeta un strukturālo politiku.

Kopējais pētniecības centrs: Komisijas zinātnes un zinātības dienests, kas sniedz zinātniskās konsultācijas un atbalstu ES politikas veidošanā.

Stratēģija “Eiropa 2020”: ES desmit gadu stratēģija, kura sākta 2010. gadā un kuras mērķis ir veicināt izaugsmi un radīt darbvietas.

Subsidiaritāte: princips, saskaņā ar kuru ES rīkojas tikai tad, ja ES rīcība ir efektīvāka nekā valsts, reģiona vai vietējā mēroga rīcība.

Vadošā iestāde: valsts, reģionāla vai vietēja publiska (vai privāta) iestāde, kuru dalībvalsts iecēlusi ES finansētas programmas pārvaldībai.

Valsts kontaktpunkts: struktūra, kuru izveido un finansē ES dalībvalsts vai citas līdzdarbojošās valsts valdība un kuras mērķis ir attiecīgajā valstī sniegt atbalstu un norādījumus priekšlikumu iesniedzējiem un finansējuma saņēmējiem pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” vai “Apvārsnis Eiropa”.

Komisijas atbildes

<https://www.eca.europa.eu/lv/Pages/DocItem.aspx?did=61346>

Laika grafiks

<https://www.eca.europa.eu/lv/Pages/DocItem.aspx?did=61346>

Revīzijas grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas jomas un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā šos revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, proti, tiek ņemts vērā risks, kādam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzamie notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekļa Mihaila Kozlova vadītā IV apakšpalāta, kuras pārziņā ir to izdevumu jomu revīzija, kas attiecas uz tirgu regulējumu un konkurētspējīgu ekonomiku. Revīziju vadīja ERP locekle *Ivana Maletić*, un revīzijas darbā piedalījās ERP locekles biroja vadītāja *Sandra Diering*, locekles biroja atašejs *Tea Japunčić*, atbildīgā vadītāja *Marion Colonerus*, darbuzdevuma vadītājs *Juan Antonio Vazquez Rivera* un revidenti *Marco Montorio* un *Katja Mravlak*. Lingvistisko atbalstu sniedza *Thomas Everett*.

No kreisās uz labo: Marco Montorio, Tea Japunčić, Juan Antonio Vazquez Rivera, Ivana Maletić, Sandra Diering, Katja Mravlak.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2022.

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar [ERP Lēmumu Nr. 6-2019](#) par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licence](#). Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamas privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem:

Ikonas 1. attēlā: © [Freepik Company S.L.](#) Visas tiesības aizsargātas.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

PDF	ISBN 978-92-847-8330-4	1977-5717	doi:10.2865/93658	QJ-AB-22-015-LV-N
HTML	ISBN 978-92-847-8310-6	1977-5717	doi:10.2865/611165	QJ-AB-22-015-LV-Q

Lai novērstu inovācijas plaisu, pamatprogrammā "Apvārsnis 2020" tika ieviesti īpaši paplašināšanas pasākumi ar mērķi palīdzēt dalībvalstīm, kurās pētniecība un inovācija atpaliek. Mēs novērtējam, vai šie pasākumi atbilda paredzētajam mērķim.

Mēs secinām, ka paplašināšanas pasākumi bija labi izstrādāti tā, ka pieauga paplašināšanas pasākumu valstu ierobežotā līdzdalība pētniecības un inovācijas pamatprogrammās, bet ilgtspējīgām izmaiņām ir vajadzīgi pūliņi valstu līmenī. Politikas atbalsta instrumenta iespējas veicināt šādas izmaiņas bija ierobežotas.

Līdzdalība paplašināšanas pasākumos nebija vienmērīga un, lai gan finansētajos projektos sāka parādīties cerīgi rezultāti, tajos ir grūtības piesaistīt papildu finansējumu un nodrošināt ilgtspēju.

Mēs iesakām Komisijai nostiprināt Politikas atbalsta instrumenta izmantošanu, censties panākt paplašināšanas pasākumu valstu viendabīgāku piedalīšanos, stimulēt papildu finansējuma pieejamību, palielināt projektu spēju izmantot pētījumu rezultātus un uzlabot uzraudzību.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/Pages/ContactForm.aspx

Timekļa vietne: eca.europa.eu

Twitter: @EUAuditors